

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาสมรรถนะของอาจารย์ในการจัดการเรียนการสอนในคลินิกที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง : การศึกษาเฉพาะกรณีวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาจากหนังสือ บทความ วารสาร เอกสาร และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องโดยนำเสนอเป็นลำดับดังนี้

1. การจัดการศึกษาพยาบาลของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท
 - ความศรัทธาในศักยภาพบุคคล
2. การเรียนการสอนทางคลินิก
 - สถานการณ์การสอนทางคลินิก
3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. สมรรถนะของอาจารย์ในการจัดการเรียนการสอนในคลินิกที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง
 - สมรรถนะของอาจารย์
5. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะ
6. การวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การจัดการศึกษาพยาบาลของ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท เป็นสถานศึกษาพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2518 ในเนื้อที่ 9 ไร่ 1 งาน มีอาคารต่างๆอันประกอบด้วย อาคารเรียน 3 ชั้น 5 ห้องเรียน 1 หลัง หอพักนักศึกษา 3 ชั้น 14 ห้องนอน 1 หลัง หอประชุมนักศึกษา 1 หลัง บ้านพักผู้อำนวยการ 1 หลัง เรือนแถวคนงาน 6 ห้อง 1 หลัง

วิทยาลัยพยาบาล เปิดทำการสอนหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาลและผดุงครรภ์ รุ่นแรกจำนวน 50 คน ในปี พ.ศ. 2520 และได้ดำเนินการจัดการศึกษาหลักสูตรต่างๆ ตามลำดับดังนี้

ปี พ.ศ. 2520-2522 เปิดทำการสอนหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาลและผดุงครรภ์ ระยะ
เวลาการศึกษา 1 ปี 6 เดือน โดยรับจากผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ปี พ.ศ. 2523 เปลี่ยนจากโรงเรียนผู้ช่วยพยาบาลและผดุงครรภ์ช็อนนาก เป็น วิทยาลัย
พยาบาลช็อนนาก โดยดำเนินการจัดการศึกษาหลักสูตรการพยาบาลและผดุงครรภ์ระดับต้น ระยะ
เวลาการศึกษา 2 ปี รับจากผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ปี พ.ศ. 2530 รับนักศึกษาหลักสูตรการพยาบาลและผดุงครรภ์ (เฉพาะกาล) ระยะ
เวลาการศึกษา 2 ปี รับจากเจ้าหน้าที่พยาบาลที่มีพื้นฐานการศึกษาระดับผู้ช่วยพยาบาลและ
ผดุงครรภ์ มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานอย่างน้อย 2 ปี

ปี พ.ศ. 2531-2533 และ 2537 ทำการอบรมหลักสูตรหัวหน้าสถานีนอนามัย ระยะ
เวลาในการอบรม รุ่นละ 3 สัปดาห์ จำนวน 5 รุ่น

ปี พ.ศ. 2535 - ปัจจุบัน ได้รับมอบหมายให้จัดการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตร
พยาบาลศาสตร์ ระยะเวลาการศึกษา 4 ปี รับจากผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ปัจจุบันวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ช็อนนาก มีโครงการที่จะย้ายไปอยู่สถานที่แห่ง
ใหม่บริเวณติดกับโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาบรบตาอู ค. ช็อนนาก อ. เมือง จ. ช็อนนาก ซึ่งมีเนื้อ
ที่ประมาณ 87 ไร่เศษ จึงทำให้สามารถที่จะเตรียมอาคารสถานที่ให้เพียงพอกับจำนวนนักศึกษาที่
เพิ่ม รวมทั้งมีบริเวณที่นักศึกษาจะจัดกิจกรรมสันทนาการเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดได้เพิ่มขึ้น
อีกทั้งยังเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับคณาจารย์และเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับที่พักอาศัยซึ่งโครงการ
ย้ายวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ช็อนนาก จะดำเนินการแล้วเสร็จในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2541

ปรัชญาของวิทยาลัย

บุคลากรทางการพยาบาลที่สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ช็อนนาก
จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและทักษะอย่างเพียงพอที่จะรับผิดชอบในการให้บริการพยาบาล
ทั้งด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาลและด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพของ
ประชาชนทุกระดับของการบริการสาธารณสุข การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้น การผลิตและพัฒนากำลัง
คนที่มีคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงนโยบายสาธารณสุขแห่งชาติ และคุณลักษณะที่
สอดคล้องกับสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง สภาพแวดล้อม
และปัญหาสุขภาพของประชาชน มีความสามารถในการศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อให้สามารถวิเคราะห์

และวินิจฉัยปัญหาต่างๆได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งมุ่งปลูกฝัง สร้างเสริมกระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม คุณธรรม จริยธรรม วิถีชีวิตไทย และค่านิยมความเสมอภาค อันจะส่งผลถึงการให้บริการด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในชาติ

วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของ สภานั่นพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข แผนการพัฒนาการสาธารณสุขแห่งชาติ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชีษนาท จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ โดยคาดหวังว่าผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันแห่งนี้สามารถทำหน้าที่ ตามขอบเขตความรับผิดชอบของวิชาชีพ ดังนี้

1. พยาบาลจะต้องมีความสำคัญในคุณค่าของมนุษย์ โดยคำนึงถึงองค์ประกอบของสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษาและอิทธิพลด้านเทคโนโลยี ที่มีต่อพฤติกรรมและสุขภาพ
2. สามารถปฏิบัติการพยาบาล โดยยึดหลักการสาธารณสุขมูลฐาน เพื่อให้บุคคล ครอบครัวและชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ โดยเน้นการทำงานร่วมกัน การประสานงานกับบุคคลภายในทีมสุขภาพ และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน
3. สามารถนำหลักการของทฤษฎีทางการพยาบาล มาใช้ในกระบวนการพยาบาลได้อย่างสอดคล้องต่อการให้บริการด้านสุขภาพในทุกระดับของบริการสาธารณสุข
4. สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัย รวมทั้งสามารถเลือกผลการวิจัยที่ดี และนำผลการวิจัยไปใช้ในการศึกษาและบริการวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. สนับสนุนและส่งเสริมหลักการประชาธิปไตยในวิทยาลัยฯ เพื่อปลูกฝังให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต
6. สามารถให้บริการวิชาการ และสนับสนุนด้านการบริการสุขภาพแก่สังคม
7. ร่วมมือกับสมาคมวิชาชีพและให้การสนับสนุนอย่างเต็มใจ ในกิจกรรมต่างๆเพื่อพัฒนาวิชาชีพและการบริการด้านสุขภาพ
8. มีความรับผิดชอบต่อตนเองในการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาตนเองและวิชาชีพ
9. ประพฤติตนและมีค่านิยมตามหลักคุณธรรม จริยธรรมแห่งวิชาชีพและสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และปัญหาสุขภาพของประชาชน

10. มีความสามารถเกี่ยวกับการบริหารจัดการ และทักษะเกี่ยวกับการดำเนินการตามโครงการต่างๆ เพื่อเน้นคุณภาพการบริการด้านสาธารณสุข

ปัจจุบันวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชีอนาท ได้ผลิตนักศึกษาระดับ 2 ระดับ คือ วิทยาลัยวิชาชีวะและวิทยาลัยเทคนิค โดยจัดการศึกษาในหลักสูตรต่างๆ ดังนี้(สถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข, 2538)

1. หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ ระยะเวลาเรียน 4 ปี รับผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เมื่อเรียนสำเร็จแล้วเป็นวิทยาลัยวิชาชีวะ

2. หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (ระดับต้น) ระยะเวลาเรียน 2 ปี รับผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เมื่อเรียนสำเร็จแล้วเป็นวิทยาลัยเทคนิค

3. หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (เฉพาะกาล) ระยะเวลาเรียน 2 ปี โดยรับผู้ช่วยพยาบาลที่ต้องการศึกษาต่อเพื่อเพิ่มวิทยฐานะเป็นวิทยาลัยเทคนิค

สำหรับการศึกษาในหลักสูตรต่างๆ นักศึกษาพยาบาลจะต้องมีความรู้ความสามารถทั้งในด้านวิชาการและการปฏิบัติการพยาบาล ดังนั้นการศึกษานักศึกษาพยาบาลจึงประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งการศึกษาในภาคปฏิบัตินั้นสามารถช่วยให้นักศึกษานำความรู้ในภาคทฤษฎีไปใช้ในสถานการณ์ที่เป็นจริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง(จินตนา ธุนิพันธ์, 2527) ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะการศึกษาการพยาบาลในหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (4 ปี) ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชีอนาท เท่านั้น

การเรียนภาคทฤษฎี

การจัดการศึกษาพยาบาลหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชีอนาท ได้จัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับนโยบายของชาติและความต้องการของสังคม เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2543 และสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีโครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรกำหนดเป็น 4 หมวดวิชา รวม 147 หน่วยกิตคือ (สถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข, 2537)

หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป	จำนวน 36 หน่วยกิต
หมวดวิชาพื้นฐานวิชาชีพ	จำนวน 28 หน่วยกิต
หมวดวิชาชีพพยาบาล	จำนวน 77 หน่วยกิต

หมวดวิชาเลือกเสรี จำนวน 6 หน่วยกิต

ในจำนวน 147 หน่วยกิตตลอดหลักสูตร สามารถแบ่งเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติได้ดังนี้

ชั้นปีที่	หน่วยกิตภาคทฤษฎี	หน่วยกิตภาคปฏิบัติ	รวมหน่วยกิต
1	51	1	52
2	33	7	40
3	28	12	40
4	8	7	15

รวมตลอดหลักสูตร 147 หน่วยกิต

การเรียนภาคทฤษฎีนั้น นักศึกษาได้เรียนแต่ละวิชาในรูปของการบรรยาย อภิปราย สาธิต สาธิตย้อนกลับ สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ ศึกษาดูงานตามสถานที่ต่างๆ

หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป อาจารย์ผู้ทำการสอน ได้แก่ คณาจารย์ของวิทยาลัยพยาบาลร่วมกับอาจารย์พิเศษตามสถาบันการศึกษาต่างๆทั้งในและต่างจังหวัด

หมวดวิชาพื้นฐานวิชาชีพ อาจารย์ผู้ทำการสอน ได้แก่ คณาจารย์ของวิทยาลัยพยาบาลร่วมกับอาจารย์พิเศษตามสถาบันการศึกษาต่างๆทั้งในและต่างจังหวัด

หมวดวิชาชีพพยาบาล ส่วนใหญ่สอนโดยอาจารย์พยาบาลประจำของวิทยาลัยพยาบาลและบางหัวข้อได้เชิญอาจารย์แพทย์ อาจารย์พยาบาลจากมหาวิทยาลัยต่างๆ อาจารย์พยาบาลจากแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นวิทยากร ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาได้ประสบการณ์กว้างขวางยิ่งขึ้น

หมวดวิชาเลือกเสรี นักศึกษาไม่สามารถเลือกเรียนวิชาตามความสนใจได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องห้องเรียนไม่เพียงพอ จำนวนนักศึกษาที่ต้องการเรียนมีกระจายในแต่ละวิชา จำนวนอาจารย์ผู้สอนมีไม่เพียงพอ ดังนั้นในหมวดวิชานี้ นักศึกษาไม่มีโอกาสเลือกเรียนวิชาตามความสนใจ แต่อาจารย์ของวิทยาลัยพยาบาลจะเป็นผู้พิจารณาเลือกวิชาที่เหมาะสมให้นักศึกษา

ในการเรียนภาคทฤษฎีนั้นนักศึกษาจะทราบถึงรายละเอียดแต่ละวิชา จำนวนชั่วโมงที่จะต้องเรียน วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชาโดยสังเขป กิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการประเมินผล ตำรา เอกสาร และแหล่งข้อมูลต่างๆที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน ก่อนเริ่มเรียนวิชาต่างๆทางภาคทฤษฎี

การเรือนภาคปฏิบัติ

การเรือนภาคปฏิบัติเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนในวิชาชีพพยาบาล เพราะนักศึกษาจะได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ตรงจากสถานการณ์ที่ปกติและฉุกเฉินในด้านสุขภาพอนามัย (จินตนา สุณิพันธ์, 2527) มีโอกาสพัฒนาทักษะด้านต่างๆ เช่น การปฏิบัติการพยาบาล การพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา มนุษยสัมพันธ์ และทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ

สำหรับการเรือนภาคปฏิบัติของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชีอนาท ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ นักศึกษาจะได้ขึ้นฝึกปฏิบัติงานทั้งเวรเช้า เวรบ่าย และเวรดึก ในโรงพยาบาลชื่อนาท และได้ออกฝึกปฏิบัติงานในชุมชนแต่ละแห่งตามที่วิทยาลัยจัดให้ ได้แก่ ศูนย์สุขภาพจิตชุมชนชื่อนาท ดิจจิตเวชโรงพยาบาลอินทร์บุรี สถานีอนามัยและชุมชนในเขตจังหวัดชื่อนาท โดยการเรือนภาคปฏิบัติจะควบคู่ไปกับการเรียนภาคทฤษฎี นักศึกษาจะได้เริ่มฝึกปฏิบัติงานตั้งแต่เทอมที่ 3 ของชั้นปีที่ 1 จนถึงชั้นปีที่ 4 โดยในชั้นปีที่ 1 จะได้ฝึกปฏิบัติวิชาแนวคิดพื้นฐานและหลักการพยาบาล ชั้นปีที่ 2 จะได้ฝึกปฏิบัติวิชาแนวคิดพื้นฐานและหลักการพยาบาล การพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ การพยาบาลสูติศาสตร์ สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช การพยาบาลเด็ก ชั้นปีที่ 3 จะได้ฝึกปฏิบัติวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ การพยาบาลสูติศาสตร์ การพยาบาลเด็ก บำบัดทางการพยาบาล การพยาบาลอนามัยชุมชน ชั้นปีที่ 4 จะได้ฝึกปฏิบัติวิชา การพยาบาลสูติศาสตร์ การพยาบาลอนามัยชุมชน การพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช การบริหารการพยาบาล ในการจัดให้นักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ฝึกภาคปฏิบัติของแต่ละวิชาในเทอมใดนั้น วิทยาลัยพยาบาลจะเป็นผู้จัดเองตามความเหมาะสมและการยึดหยุ่นตามสถานการณ์

นอกจากการฝึกปฏิบัติบนตึกผู้ป่วยในโรงพยาบาลทั้งในและนอกสถานที่ ตามที่วิทยาลัยจัดให้เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพแล้ว นักศึกษาจะได้ศึกษาคูงานตามโรงพยาบาลในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และโรงพยาบาลเอกชนด้วย นักศึกษาจะได้รับคู่มือหรือเอกสารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในแต่ละวิชา ได้รับการปฐมนิเทศทุกครั้งเพื่อเข้าใจรายละเอียดต่างๆ เช่น วัตถุประสงค์ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ กิจกรรมการเรียนการสอนในคลินิก ตารางหมุนเวียน เกณฑ์และแบบที่ใช้ในการประเมินผล อาจารย์นิเทศ ผู้รับผิดชอบระหว่างการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น ลักษณะการเรือนภาคปฏิบัติส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษากรณีเฉพาะราย การสาธิตย้อนกลับ การประชุมปรึกษาทางการพยาบาล การอภิปราย การสอนสุขศึกษา การสัมมนา พร้อมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะจากอาจารย์นิเทศในการแก้ไขข้อบกพร่อง

การศึกษาพยาบาลของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ปัจจุบันได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นชุมชนเป็นหลัก และมีทิศทางการศึกษาในรูปแบบของการแก้ปัญหา เพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายของแผนพัฒนาการสาธารณสุขแห่งชาติ โดยจัดให้นักศึกษาเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไป นักศึกษาจะได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ด้วยตนเองจากการฝึกปฏิบัติงาน โดยนำความรู้จากทฤษฎีมาประยุกต์ ตลอดจนมีทักษะด้านการปฏิบัติการพยาบาล ความคิดเชิงวิเคราะห์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา มนุษยสัมพันธ์และทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ

ความสรีททวในสัถษภพบุคคล

การนำเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับความสรีททวในสัถษภพบุคคล ในที่นี้จะกล่าวถึงทฤษฎีทางการพยาบาลของคิง (King's Theory) ส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลดังต่อไปนี้

บุคคล (Whole person) หมายถึง หน่วยรวมขององค์ประกอบทางชีว จิต อารมณ์ และสังคม เป็นหน่วยรวมที่มีปฏิภรภทกับสิ่งแวดล้อมในขอบเขตที่ไม่คงที่และไม่ใช่อะไรที่เป็นจริงรอบตัวบุคคลที่ประกอบด้วยส่วนต่างๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อการรอบรู้และดำรงอยู่ในสิ่งแวดล้อมในลักษณะของระบบเปิด มนุษย์ (Human being) ในฐานะบุคคลทั้งคน ตามแนวคิดของคิงเปรียบเสมือนเป็นระบบเปิดที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยแสดงขอบเขตที่ยอมให้มีการแลกเปลี่ยนสสาร (matter) พลังงาน (energy) และข้อมูล (information) คิงนำเสนอบุคคลในลักษณะระบบที่เรียกว่าระบบบุคคล ซึ่งเป็นระบบหนึ่งที่มีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะของระบบเปิดกับระบบระหว่างบุคคล (Interpersonal system) ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนที่อยู่รวมกันโดยกลุ่มคนเหล่านี้มีความสนใจร่วมกัน มีเป้าหมายคล้ายคลึงกันภายใต้โครงสร้างที่เรียกว่าชุมชนหรือสังคม จึงเรียกระบบนี้ว่าระบบสังคม

บุคคลแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะคน ซึ่งคิงได้อธิบายข้อสรุปเชิงปรัชญาเกี่ยวกับบุคคลว่าบุคคลเป็นสิ่งที่ชีวิตที่เกือวข้องกับสังคม (Social being) มีความรู้สึก (Sentience being) มีเหตุผล (Rational being) แสดงการโต้ตอบ (Reacting being) มีการรับรู้ (Perceiving being) มีการควบคุม (Controlling being) มีเป้าหมายของการกระทำ (Purposeful being) มีการแสดง (Action-oriented being) และเกี่ยวข้องกับกาลเวลา (Time-oriented being) บุคคลแต่ละคนมีสิทธิและหน้าที่ของคน

คิงได้ระบุมโนมตี 6 ประการที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจมนุษย์ในฐานะบุคคล คือ การรับรู้ (Perception) อัตตา (Self) ภาพลักษณ์ (Body image) การเจริญเติบโตและพัฒนาการ

(Growth and Development) เวลา (Time) และช่องว่าง (Space)

บุคคลซึ่งอธิบายได้ด้วยมโนคติ 6 ประการนี้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมคือ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งต่างๆ รอบตัวตามการรับรู้ ความคาดหวัง ความต้องการ ค่านิยมเฉพาะตน และเป้าหมายของตนเอง

มโนคติ 6 ประการนี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน แยกออกจากกันไม่ได้ ดังเช่นการเจริญเติบโตและพัฒนาการ ส่งผลอย่างชัดเจนต่อการรับรู้ ภาพลักษณ์ เวลา และช่องว่างของบุคคลแต่ละคน ส่วนการรับรู้ช่องว่างมีอิทธิพลโดยตรงต่อการรับรู้เวลาว่าจะผ่านไปช้าหรือเร็ว ตัวอย่างเช่น เมื่อบุคคลเข้าไปอยู่ในลิฟท์ที่เต็มไปด้วยผู้โดยสาร การรับรู้ที่ตนเองที่มีอิทธิพลต่อการเจริญและพัฒนาการของบุคคล โดยเฉพาะถ้าบุคคลมีการรับรู้ประสบการณ์ชีวิตในทางลบ ปฏิสัมพันธ์และความเกี่ยวข้องกันของมโนคติทั้ง 6 รวมทั้งความเกี่ยวข้องกันภายในระบบและกับระบบบุคคล หรือสิ่งอื่นภายนอกที่แสดงถึงลักษณะของการเป็นระบบเปิดของบุคคล ทั้งเป็นการยอมรับบุคคลว่ามีแบบแผนเฉพาะของตนเองในการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และมีการปรับเปลี่ยนแบบแผนภายในตนเอง ในลักษณะของหน่วยเดีฮิว

บุคคลจะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยการแลกเปลี่ยนพลังงาน สสาร หรือข้อมูลซึ่งกันและกัน บุคคลจะเกิดความรู้สึกนึกพอใจในการดำรงชีวิตประจำวัน ถ้าปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างราบรื่น สมดุลย์ ในการปฏิบัติกรพหยาบาล พหยาบาลจึงต้องประเมินสิ่งแวดล้อมและพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่นำไปสู่การส่งเสริมสุขภาพ

กล่าวโดยสรุป ความเชื่อของผู้สอนต่อผู้เรียนก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี การที่ผู้เรียนได้รับการประเมินจากผู้สอน จะมีผลโดยตรงต่อความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความสามารถด้านการศึกษาของผู้เรียนถ้าผู้สอนเชื่อว่าผู้เรียนสามารถประสบความสำเร็จ ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จมากขึ้น

2. การเรียนการสอนทางคลินิก

การเรียนการสอนประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วนคือ ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ซึ่งต้องสัมพันธ์สอดคล้องผสมผสานกันไป การสอนภาคปฏิบัติทางการพยาบาลเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนในวิชาชีพพยาบาล นักศึกษาได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ด้วยตนเอง ช่วยให้นักศึกษาเฉลียวฉลาดเป็นผู้ใหญ่ (Smith, 1988) เป็นการนำความรู้ภาคทฤษฎีมาประยุกต์ในการ

ปฏิบัติการพยาบาล ในสภาพการณ์จริงส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ด้านสติปัญญา ทักษะคิด
ทักษะต่างๆที่จำเป็นด้านการปฏิบัติการพยาบาลในวิชาชีพ ได้แก่ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ และ
การปฏิบัติการพยาบาล สนับสนุนให้นักศึกษาเกิดความคิดอย่างอิสระ ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
(จินตนา อุณิพันธ์, 2527) สภาพการจัดการเรียนการสอนทางวิชาชีพพยาบาลจึงแตกต่างไปจาก
วิชาชีพสาขาอื่นๆ เพราะการจัดการศึกษาพยาบาลเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหา
การเรียนการสอนจึงเน้นหนักให้นักศึกษา มีทักษะในการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกและในชุมชน เพื่อ
ให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงมากที่สุด (Tullock, 1973)

การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ เป็น การจัดให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้
ทางคลินิกหรือบนหอผู้ป่วย หรือในชุมชนโดยที่มีผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง ซึ่งการจัดประสบการณ์การ
เรียนรู้ทางคลินิกประกอบด้วยกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ และการสอนการพยาบาลทางคลินิกก็
เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งเช่นกัน

หวังรัตน์ บุญยารักษ์ (2525) ได้กล่าวถึงการสอนการพยาบาลทางคลินิกว่าจะต้อง
ประกอบด้วย การวางแผน การจัดการการสอน การนิเทศ และประเมินผลด้วยความมุ่งหมายที่
จะให้ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้ความรู้ทางทฤษฎีกับการดูแลผู้ป่วย ทั้งยังต้องเป็นการเสริมทักษะทุกด้าน
คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะในการปฏิบัติโดยยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง (Patient Center) ตระหนัก
ถึงคุณภาพของการพยาบาลเป็นสำคัญ

การสอนการพยาบาลในคลินิก จะต้องนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ ไม่ใช่
ลักษณะของการสอนงานประจำทางการพยาบาล แต่จะต้องเป็นการใช้ความคิดของตนเองอย่างมี
เหตุผล ดังนั้น กระบวนการสอนจะต้องเป็นกระบวนการที่เปิดกว้างในการใช้ความรู้ ความคิดได้
อย่างอิสระและสร้างสรรค์ ซึ่งควรจะต้องประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 4 อย่างคือ ความเปิดเผย ความ
มุ่งหมายเฉพาะ ความมีหลักเกณฑ์ ความใกล้ชิด การจัดการเรียนการสอนทางคลินิกจะบรรลุ
เป้าหมายได้นั้น จะต้องมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน วิเคราะห์และกำหนดให้เด่นชัดถึงความ
ต้องการให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้หรือมีพัฒนาการเรื่องใด กำหนดแผนการเรียนให้สอดคล้องกับ
ประสบการณ์ ปฏิบัติตามแผน และประเมินผลเพื่อให้ทราบว่า การเรียนรู้นั้นเป็นไปตามความ
คาดหวังหรือไม่ เพราะการจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาอย่างมีระบบระเบียบ มีแผนงานดีจะทำ
เกิดประโยชน์ต่อนักศึกษาหลายอย่าง นักศึกษามีโอกาสนำความรู้มาใช้ในการปฏิบัติงาน ในสภาพที่
เป็นจริง ทำให้ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง อันจะก่อให้เกิดความรู้ความคิดใหม่ๆ
เป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาได้ใช้ความคิดอย่างอิสระ เสริมทักษะในการปฏิบัติการพยาบาลและ

ความสามารถแก้ไขปัญหาทางการพยาบาล นอกจากนี้ประสบการณ์ตรงจะช่วยกระตุ้น จูงใจ ทำทาสความคิดความต้องการการใฝ่หาความรู้ของนักศึกษาให้เกิดขึ้น (สมคิด รัชชาติ และ ประนอม โอทกานนท์, 2525) การเรียนการสอนในคลินิกจะช่วยเสริมการเรียนการสอนภาคทฤษฎี และพัฒนาผู้เรียนในเรื่องต่างๆดังนี้ (สมคิด รัชชาติ, 2533)

1. ฝึกการนำความรู้ที่ได้ศึกษามาไปใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลและการจัดการด้านสุขภาพอนามัยในสภาพที่เป็นจริงเพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจในข้อความรู้ทางทฤษฎี

2. ได้ทดลอง หรือทดสอบข้อความรู้และทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มั่นใจได้ว่าเป็นสิ่งที่ทำได้จริง หรือเป็นสิ่งที่จะยึดถือเป็นวิธีการปฏิบัติได้ต่อไป

3. เสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อผู้เรียน ทักษะที่สำคัญ คือทักษะการปฏิบัติ (ปฏิบัติได้ถูกต้อง ทำได้คล่องแคล่ว และเป็นธรรมชาติ) ทักษะการคิด การวิเคราะห์ ทักษะการใช้ข้อมูลและเหตุผลในการตัดสินใจโดยเฉพาะในด้านการแก้ปัญหา ทักษะในการสื่อสารความหมาย ทั้งในด้านการเขียนและการพูด นอกจากนี้ผู้เรียนมีโอกาสมีกทักษะในการทำงานเป็นทีมอีกด้วย

4. การเรียนการสอนภาคปฏิบัติจะช่วยเพิ่มหรือขยายขอบข่ายความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์การทำงานให้กับผู้เรียนได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง เป็นแหล่งที่ช่วยสร้างและพัฒนาทัศนคติต่อวิชาชีพและต่อการปฏิบัติงานในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น

5. เสริมสร้างความมั่นใจในความรู้และการปฏิบัติให้แก่ผู้เรียนและช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มและความปรารถนาที่จะปรับปรุง แก้ไขวิธีปฏิบัติงานของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. ผู้สอนสามารถประเมินพัฒนาการของผู้เรียนว่าอยู่ในระดับใด หรือทำให้เกิดความมั่นใจในความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติการของผู้เรียนได้

การเรียนการสอนในคลินิกเป็นกระบวนการที่สำคัญ ในการพัฒนานักศึกษาพยาบาลให้มีความสามารถทางด้านทักษะทางการพยาบาลซึ่งรวมถึงทักษะในการตัดสินใจ การผสมผสานความรู้พื้นฐาน และความรู้ในศาสตร์อื่นๆที่เกี่ยวข้อง นำมาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนในคลินิกจะบรรลุเป้าหมาย จะต้องมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานดังต่อไปนี้ (สมคิด รัชชาติ, 2533)

1. ต้องมีการวางแผนและการเตรียมการที่ดี เริ่มตั้งแต่การกำหนดให้เด่นชัดลงไปว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อะไรหรือมีการพัฒนาในเรื่องใด จะมีแผนและวิธีการเรียนการสอนอย่างไร จะมีวิธีการปฏิบัติงานตามแผนอย่างไร จะใช้วิธีการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้อะไร

2. ต้องกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนภาคปฏิบัติให้ชัดเจน กล่าวคือต้องการสร้างหรือปรับพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านใด เป้าหมายจะช่วยในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนได้ถูกต้อง

3. มีข้อตกลงและมีการเตรียมการร่วมกันว่าจะใช้แนวคิดหรือทฤษฎีใดเป็นแกนนำในการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ เช่น การเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาความเจ็บป่วยหรือโรค (disease oriented) เป็นแกน การเรียนการสอนที่อิงกระบวนการแก้ปัญหา (problem solving process) หรือทางสาขาพยาบาลปรับเปลี่ยนเป็นกระบวนการพยาบาล (nursing process) ซึ่งใช้เป็นแกนสำหรับการเรียนการสอนปัจจุบัน หรือการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นพื้นฐาน (problem based learning - PBL) ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจและได้นำไปทดลองใช้กันอยู่ในปัจจุบัน

4. มีการเตรียมการในด้านสถานที่และทรัพยากรอื่นที่จำเป็นเพื่อให้สอดคล้องและสนับสนุนแผนการดำเนินการและเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ

5. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยการทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้สอน การมีส่วนร่วมของผู้เรียน กระบวนการและวิธีการทำงานร่วมกันอันจะช่วยให้งานบรรลุตามเป้าหมาย

6. มีการบริการจัดการที่ดีเริ่มตั้งแต่ขั้นเตรียมการ ขั้นปฏิบัติ ขั้นประเมินผลรวมถึงการใช้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ

7. เสริมสร้างบรรยากาศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะ การสร้างบรรยากาศที่ดียังเป็นสิ่งเข้าที่สำคัญต่อการเรียนรู้ การปฏิบัติงาน ตลอดจนความคิดความรู้สึกลงในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมให้กับผู้เรียน โดยมุ่งที่องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง เช่น ด้านการจัดสภาพแวดล้อม การจัดหาแหล่งข้อมูลที่ทันสมัย การจัดประสบการณ์หรือปัญหาที่สอดคล้องกับระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียน เป็นต้น

8. มีการเตรียมตัวของผู้สอนในเรื่องต่างๆ เช่น การเลือกใช้เทคนิควิธีการสอนที่สอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการสร้างหรือพัฒนา การบูรณาการแนวคิดและศาสตร์สาขาที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติการ การนิเทศผู้เรียนขณะฝึกปฏิบัติงาน การใช้กระบวนการแก้ปัญหาและ/หรือกระบวนการตัดสินใจการปฏิบัติงาน การสังเกตบทบาทของผู้สอนในการพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานของผู้เรียน

ลักษณะการสอนในคลินิกที่มีประสิทธิภาพ คือ

1. มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการสอนอย่างชัดเจน ในเชิงพฤติกรรมทางการพยาบาล โดยมีการระบุข้อความรู้พื้นฐานทางทฤษฎีมาใช้
2. การสอนจะต้องมีการสร้างสรรค์
3. กิจกรรมจะต้องมีการดำเนินอย่างเป็นขั้นตอน
4. การแก้ปัญหาของนักศึกษาในสถานการณ์ต่างๆ บนคลินิกจะต้องทำโดยมองเห็นความสำคัญและเข้าใจปัญหาความต้องการของผู้ป่วย
5. นักศึกษาสามารถประเมินผลการพยาบาลได้โดยอิสระ

การจัดการเรียนการสอนในคลินิกนั้น ควรที่จะเป็นความร่วมมือกันของฝ่ายบริการพยาบาลและฝ่ายการศึกษาพยาบาล ซึ่งเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน โดยที่แต่ละฝ่ายยังคงความเป็นอิสระของตนอยู่ แม้ฝ่ายบริการพยาบาลและฝ่ายการศึกษาพยาบาลจะแยกหน่วยงานและการบริหารงานออกจากกันแล้ว แต่ความรับผิดชอบต่อวิชาชีพอย่างหนึ่งที่ยังควรต้องมีร่วมกันอยู่ตลอดไป คือ การร่วมมือกันในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บนหอผู้ป่วยสำหรับนักศึกษา เพราะคุณภาพของการพยาบาลนั้นขึ้นอยู่กับการศึกษา และคุณภาพของการศึกษามีได้ขึ้นอยู่กับความรู้ ทักษะ และค่านิยมของผู้สอนฝ่ายเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับกฏปฏิบัติการพยาบาลในสถานบริการพยาบาล ซึ่งจะให้แบบอย่างและเป็นครูทางอ้อมของนักศึกษา

อาจารย์ในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของสถาบันการศึกษาจะต้องทำหน้าที่ผู้ถ่ายทอดความรู้ ชี้แนะ ประเมินผลการปฏิบัติงานของนักศึกษา เป็นผู้ให้ภาพพจน์ของการเป็นพยาบาลที่สมบูรณ์แบบแก่นักศึกษา ดังนั้นอาจารย์ ซึ่งทำหน้าที่ดูแลนิเทศการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษา จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ ในการจัดการเรียนการสอนการพยาบาลทางคลินิก ที่จะทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สถานการณ์การสอนทางคลินิก

วิชาชีพพยาบาล เป็นวิชาชีพที่เน้นการปฏิบัติเป็นสำคัญ (Practice oriented) มีกระบวนการของการปฏิบัติการพยาบาลโดยเฉพาะภาสชาติทฤษฎีทางการพยาบาล ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้และฝึกปฏิบัติให้เกิดทักษะอันจะนำไปสู่การปฏิบัติวิชาชีพที่ดีต่อไป การเรียนการสอนจึงประกอบด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไป เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

ในการปฏิบัติการพยาบาลได้จริงเพราะความรู้ทางทฤษฎีช่วยให้การฝึกภาคปฏิบัติมีประสิทธิภาพดีขึ้น และการฝึกภาคปฏิบัติช่วยเสริมสร้างความรู้ทางภาคทฤษฎีเช่นกัน อาจารย์จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสอนทางคลินิก เป็นแหล่งวิชา และที่ปรึกษาที่มีคุณค่าอย่างแท้จริง (Jacobson, 1966)

คำว่าสถานการณ์^{นี้} พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน(2525)หมายถึง เหตุการณ์ที่กำลังเป็นไป เป็นสถานที่ตั้งเหตุการณ์ที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องในช่วงขณะนั้น (Chambers, 1983) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญ(Good, 1959) กล่าวโดยสรุปก็คือสถานการณ์ หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์ต่อเนื่องและดำเนินไปในช่วงเวลาหนึ่ง

การสอนซึ่งในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Instruction นั้น Brunner(1965) หมายถึง การสนับสนุน หรือชักจูงให้มีความเจริญงอกงาม (Webster, 1966)เป็นการถ่ายทอดความรู้ การสร้างความเชื่อเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีสติปัญญา (Good, 1973)โดยการทำให้นักเรียนและผู้เรียน การจัดกิจกรรม รูปแบบการสอนและการแนะนำในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน (จินตนา สุรินทร์, 2527) กิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นนั้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน กิจกรรมเหล่านี้ต้องกระทำอย่างเป็นระบบ (Rogers, 1969) ให้การช่วยเหลือให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพของตน โดยการจัดบรรยากาศในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน (Peter, 1975) การสอนของครูจะได้ผลดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับ ทักษะในการสอน ความเข้าใจในระบบการเรียนการสอน ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้จิตวิทยาการเรียนการสอน รวมทั้งเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้อง

Sheffield(1974) ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการสอนที่ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของผู้เรียน ได้แก่ การกระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความเข้าใจ ผู้สอนต้องมีความสามารถ ความสนใจ และความเชื่อในความสำเร็จของวิชาที่เรียน นอกจากนี้ Wiles(1957) ยังได้ให้ความหมายของการสอนไว้ 4 ประการ ได้แก่

1. การชี้แนะ การช่วยเหลือแนะนำ จัดหาวัสดุและส่งเสริมให้คิดทำสิ่งต่างๆที่ผู้เรียนต้องการ
2. การที่ผู้สอนได้เรียบเรียงความรู้ กฎเกณฑ์ ความจริงให้ง่ายและน่าสนใจต่อการที่ผู้เรียนจะทำความเข้าใจและรับรู้ได้
3. การที่ผู้สอนและผู้เรียนทำงานร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพในการเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ รู้จักคิดและกระทำด้วยตนเอง

4. การแนะนำแนวทางให้ผู้เรียนด้วยวิธีการสอนแบบต่างๆ และจัดกิจกรรมที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน การสอนนำไปสู่การแนะนำบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ สนับสนุนการเรียนรู้และสร้างสิ่งแวดล้อมที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกิจกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์ รวมทั้งการรู้จักกิจกรรมที่ครูพยายามสอน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มาจากสิ่งที่นักศึกษาเรียน โดยไม่ได้วางแผนหรือกำหนดจุดมุ่งหมาย (Alexander, 1972) อาจารย์พยาบาลในคลินิก ควรมีทักษะการสอนและนิเทศงานแก่นักศึกษา กระทำตนเป็นแหล่งข้อมูลที่ดี มีทักษะในการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติงาน

สำหรับคำว่าคลินิก นั้น สอ เศรษฐบุตร (2524) ให้ความหมายว่าเป็นสถานพยาบาลหรือผู้ป่วยหรือการสอนเกี่ยวกับการแพทย์การพยาบาลในโรงพยาบาลที่มีผู้ป่วยจริงๆ ให้เห็นพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525) ให้ความหมายว่า คลินิกคือสถานพยาบาลที่รับผู้ป่วยไว้รักษาประจำหรืออีกความหมายหนึ่ง คือ เป็นการสอนข้างเตียงผู้ป่วยในโรงพยาบาล หรือการสอนในหอผู้ป่วย (Chambers, 1983)

การสอนทางคลินิก (Clinical Teaching) จึงเป็นการที่นักศึกษามีการเรียนรู้ในการประยุกต์ทฤษฎีทางการพยาบาล ซึ่งเป็นการผสมผสาน ความรู้ทางทฤษฎีและทักษะปฏิบัติ อันเป็นศิลป์และศาสตร์ของการพยาบาล เป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมและขยายขอบเขตการเรียนรู้ตลอดจนประสบการณ์ในขอบข่ายที่ต้องการ กิจกรรมนี้จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล การสอนทางคลินิกจะเป็นไปได้ จะต้องต้องมีผู้เรียนฝ่ายหนึ่งและผู้สอนอีกฝ่ายหนึ่งมาทำกิจกรรมร่วมกันหรือกล่าวได้ว่า หากขาดผู้สอนคืออาจารย์ การสอนก็ไม่เกิดขึ้นหรือถ้าขาดผู้เรียน คือนักศึกษา การเรียนรู้ก็จะไม่เกิดขึ้น ทั้งอาจารย์และนักศึกษาต่างก็มีบทบาทและกิจกรรมเฉพาะ การเรียนการสอนจึงจะเป็นผลได้

การสอนทางคลินิก จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่อาจารย์มุ่งหวังจะให้ เป็นประสบการณ์ตรงอย่างมีจุดมุ่งหมายแก่นักศึกษา เพื่อเสริมสร้างความสามารถของการพยาบาลทางคลินิกเฉพาะอย่างโดยพิจารณาจากสภาพการณ์จริงในขณะนั้นในสถานการณ์ทางคลินิก โดยที่สถานการณ์การสอนทางคลินิกเป็นการแสดงถึงการจัดสภาพการณ์ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในการสอนบนหอผู้ป่วย อาจารย์จึงต้องมีการเยี่ยมตรวจ (Nursing Rounds) นักศึกษาขณะให้การพยาบาลข้างเตียงผู้ป่วย อาจารย์พูดคุยกับนักศึกษาในเรื่องผู้ป่วยและการดูแล ซึ่งสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในหอผู้ป่วยสามารถนำมาใช้ในการสอนได้ทั้งสิ้น สิ่งสำคัญคือบรรยากาศ ต้องเป็นบรรยากาศที่ผ่อนคลาย เพราะความเครียดจะสกัดกั้นการเรียนรู้ การสอนควรใช้เวลาพอเหมาะถ้ามากเกินไปนักศึกษาก็จะ

เหนือและขาดความตั้งใจ ดังนั้นสภาพการณ์การสอนทางคลินิกจึงประกอบด้วยบรรยากาศของการท้าทายปราชญ์เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี การพูดคุยกับนักศึกษาเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปและปัญหาที่เกิดขึ้นได้แก่ การพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องกิจกรรมต่างๆในสถาบัน การไต่ถามถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาระหว่างนักศึกษากับผู้ป่วย หรือบุคลากรในทีมการพยาบาลเป็นการพูดคุยที่ต้องการข้อมูลมากกว่าการท้าทาย เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในคลินิก มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. วิธีการสอนทางห้องทดลอง (Laboratory Method) เป็นวิธีการสอนอย่างหนึ่งที่ต้องอาศัยหลักของการแก้ปัญหาโดยการทดลอง (Experimental Problem-Solving) แต่ห้องทดลองทางการพยาบาลนี้ แตกต่างจากห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ เพราะห้องทดลองทางการพยาบาล คือ โรงพยาบาล บ้าน ศูนย์สาธารณสุข และหน่วยงานด้านสุขภาพในชุมชนที่สามารถใช้เทคนิคการแก้ปัญหาทางสุขภาพอนามัยและทางการพยาบาลได้ ดังนั้นเทคนิคการสอนจึงเป็นไปในลักษณะของการสังเกตในระยะยาว และอาศัยหลักของการแก้ปัญหาโดยการทดลอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาในเทคนิคการพยาบาล

2. วิธีวิเคราะห์อุบัติการณ์เฉพาะกรณี (Case Incident Method) เป็นกระบวนการของการศึกษาอุบัติการณ์ที่มีระเบียบวิธี ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดความรู้ หรือเป็นวิธีแสวงหาความรู้ โดยการสะท้อนความคิดที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ ดังนั้นเมื่อผู้เรียนได้รับข้อมูลอุบัติการณ์ที่ต้องการจะแก้ปัญหา ก็จะเริ่มสืบข้อมูลต่างๆที่คาดว่าจะมีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ปัญหา สถานการณ์ และเหตุผลในการตัดสินใจ แล้วนำมาวิเคราะห์หาข้อตัดสินใจ พร้อมทั้งหาสาเหตุประกอบว่าข้อดีข้อเสียของการตัดสินใจโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่พึงได้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

3. การประชุมปรึกษากการพยาบาล (Nursing Care Conference) เป็นการสอนที่เน้นเอาปัญหาการพยาบาลเป็นหลักแล้วนำเทคนิคการแก้ปัญหามาประยุกต์ใช้ในการสอน โดยต้องจำแนกหาข้อจำกัดของปัญหา วิเคราะห์ รวบรวมข้อมูล ทดสอบและสรุปแนวทาง ดังนั้นการประชุมปรึกษากการพยาบาลจึงเป็นการพบกันในกลุ่มบุคลากรพยาบาลเพื่อปรึกษาหารือถึงปัญหาการพยาบาลสำหรับผู้ป่วยเฉพาะราย โดยใช้เทคนิควิธีการของการแก้ปัญหาตามลำดับขั้น

4. การประชุมปรึกษาทีมการพยาบาล (Nursing Team Conference) เป็นการพบกันในกลุ่มบุคลากรพยาบาลทุกประเภท คือ ทั้งทางฝ่ายการพยาบาลและฝ่ายการศึกษา เพื่อปรึกษาลงปัญหาทางการพยาบาลสำหรับผู้ป่วย มุ่งการวางแผนการดูแล การรักษาประจำวันให้มีความต่อเนื่อง และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยได้อย่างดีที่สุด การประชุมปรึกษาทีมการพยาบาลจะ

เป็นการรวมกลุ่มกันของบุคคลมากกว่าสองคนขึ้นไป ในลักษณะของการพบกันอย่างไม่เป็นทางการ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกันโดยนอกรอบของกระบวนการกลุ่ม ในลักษณะซึ่งอาจารย์มีบทบาทที่จะช่วยเหลือนักศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น โดยการใช้คำถามกระตุ้นการคิดและการเชื่อมโยงให้กำลังใจ

5. การศึกษารายผู้ป่วยโดยกลุ่ม (Nursing Clinic) เป็นการประชุมปรึกษาการพยาบาลผู้ป่วยเฉพาะรายที่กลุ่มสนใจ โดยจะศึกษาวิเคราะห์ถึงหลักการและแนวปฏิบัติทางการพยาบาลเฉพาะรายผู้ป่วยนั้นๆ เพื่อปรับปรุงการพยาบาลผู้ป่วยเฉพาะราย

6. การศึกษาการพยาบาลรายบุคคล (Nursing Case Study) เป็นการประชุมปรึกษาการพยาบาลผู้ป่วยเฉพาะรายระหว่างผู้เรียนและผู้สอน (เฉพาะ 2 คน) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผู้ป่วยเฉพาะรายที่ผู้เรียนสนใจและวางแผนการพยาบาลตามปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยโดยผู้สอนจะเป็นผู้แนะนำผู้เรียนทุกขั้นตอนของกระบวนการพยาบาล พร้อมทั้งให้โอกาสผู้เรียนได้ทดลองในการให้การพยาบาลผู้ป่วยตามจุดมุ่งหมายเฉพาะของผู้เรียนได้โดยอิสระ

7. การบันทึกการสนทนากับผู้ป่วย (Process Record) เป็นเทคนิคการเรียนรู้รายบุคคลอย่างหนึ่ง โดยใช้การบันทึกอย่างมีขั้นตอน มีรูปแบบ และมีจุดมุ่งหมายทั้งคำพูดและท่าทาง (Verbal and nonverbal communication) ของคู่สนทนา 2 คน คือพยาบาลกับผู้ป่วยซึ่งจะต้องใช้การสังเกตการสนทนา ทั้งพฤติกรรมที่เปิดเผยและพฤติกรรมที่ซ่อนเร้น การมีปฏิริยาสัมพันธ์ (interaction) และการแสดงความคิดเห็นของพยาบาลและผู้ป่วย การบันทึกการสนทนานี้จะจัดในเวลาจำกัด โดยมีการเริ่มต้นและสิ้นสุดในการสนทนาแต่ละครั้ง และให้ความหมายสิ่งที่สังเกตได้ทั้งหมดเพื่อนำมาวิเคราะห์

8. วิธีวิเคราะห์กรณีเฉพาะ (Case Analysis Method) เป็นการวิเคราะห์กรณีเฉพาะโดยกลุ่มมุ่งสะท้อนความคิด จากปัญหาที่ได้รับการแก้ไขไปแล้ว ด้วยการนำข้อมูลต่างๆ ของกรณีศึกษาที่ปรากฏตามความเป็นจริงในเวลาและสถานการณ์นั้น เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้วจึงมีการเสนอข้อตัดสินใจ เป็นการวิเคราะห์การตัดสินใจ การเรียนรู้จะเกิดจากการให้ข้อคิดเห็น โดยอาศัยหลักการและแนวทฤษฎีที่ถูกต้อง โดยต้องพยายามขจัดความเกี่ยวข้องส่วนบุคคลออกไปเสีย วิธีนี้ต้องการใช้ความคิดที่ซับซ้อน จึงต้องมอบหมายกรณีให้นักศึกษาไปศึกษาล่วงหน้า เพื่อจะได้มีโอกาสค้นคว้าก่อนการอภิปราย

9. การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) เป็นวิธีการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจในเรื่องที่สอนหรือพฤติกรรมต่างๆ ได้ โดยให้ผู้เรียนแสดงบทบาทต่างๆ ในสถานการณ์นั้นๆ ตามเนื้อ

หากกำหนดให้ ซึ่งจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของพฤติกรรมของบุคคล สัมพันธภาพระหว่างบุคคล การติดต่อสื่อสารอื่นๆ ที่ต้องการให้มีการวิเคราะห์พฤติกรรมจากบทบาทต่างๆของผู้แสดง และให้ผู้เรียนมีโอกาสนำวิธีแก้ปัญหาที่ทดลองปฏิบัติหลายๆครั้ง จนเป็นที่พอใจแล้วจึงนำไปใช้กับสถานการณ์จริงต่อไป

10. การสัมมนา (The Seminar) เป็นการเรียนร่วมกันโดยกลุ่มสัมมนาให้ประโยชน์ในการเรียนรู้กัน ครูหรือผู้สอนจะมีบทบาทในการเป็นผู้นำและชี้แนะแนวทาง การอภิปรายในชั้นของการเตรียมการเพื่อการสัมมนาแต่ละครั้ง โดยมุ่งช่วยเหลือให้ผู้เรียนมีความรู้ลึกซึ้งต่อวิชาชีพพยาบาลและประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานต่อไป ผู้สอนจะต้องช่วยให้ผู้นำสัมมนาและกลุ่มสมาชิกให้สัมผัสมรสสังเคราะห์ และดัดแปลงใช้ประโยชน์ของความรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆทางสุขภาพอนามัย เพื่อค้นหาวิธีการแก้ปัญหาทางการพยาบาลที่ถูกต้องเหมาะสมที่สุด วิธีการสอนโดยการสัมมนาเป็นวิธีหนึ่งที่ยึดเชื่อมความรู้ทางทฤษฎีกับการปฏิบัติในสถานการณ์จริงได้ดี

11. การศึกษาการพยาบาลรายผู้ป่วย (Nursing Care Study) เป็นวิธีการเรียนรายบุคคลซึ่งผู้เรียนและผู้สอนทำงานร่วมกัน ผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือและแนะนำในการศึกษาค้นคว้าเพื่อเตรียมรายงานและนำเสนอให้กับกลุ่ม การศึกษาแบบนี้เป็นรูปแบบของการแก้ปัญหาการพยาบาลในผู้ป่วยเฉพาะราย โดยผู้เรียนเป็นผู้เลือกผู้ป่วย แล้วศึกษารวบรวมข้อมูลอย่างสมบูรณ์และนำไปวางแผนการพยาบาลและประเมินผลการพยาบาลให้เป็นลำดับ เป็นการให้โอกาสแก่ผู้เรียนในการนำความรู้ทางทฤษฎีและทักษะทางการพยาบาล ไปปฏิบัติจริงกับผู้ป่วยด้วยตนเองในการดูแลผู้ป่วยประจำวัน และการพยาบาลบางส่วนอาจปฏิบัติโดยบุคลากรอื่นในทีมการพยาบาลเพื่อที่จะให้การพยาบาลเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์และมีความต่อเนื่องกันโดยตลอด

12. การสาธิต (Demonstration Method) เป็นการสอนที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ ต้องการแสดงวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน โดยมุ่งให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้และเกิดทักษะในเรื่องนั้นๆอาจจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม ถ้าเป็นทางตรง หมายถึง ผู้ชำนาญในการพยาบาลเฉพาะอย่างได้เตรียมการแสดงอย่างมีขั้นตอน มีหลักการตามกระบวนการที่ถูกต้องซึ่งอาจแสดงในสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์สมมติก็ได้ สำหรับการแสดงให้ดูโดยทางอ้อมนั้น หมายถึง การพยาบาลทุกอย่างที่ปรากฏจริงอยู่แล้วเป็นประจำ ผู้เรียนจะเฝ้าสังเกตกิจกรรมพยาบาลต่างๆที่เกิดขึ้นตามที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้นผู้สอนจึงต้องพิจารณาสถานการณ์ในคลินิก ที่เป็นรูปแบบที่ถูกต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ การสอนด้วยวิธีนี้ถ้าต้องการให้ผู้เรียนได้พัฒนาให้เกิดทักษะได้ ควรให้มีการแสดงทบทวนโดยผู้เรียนภายใต้การนิเทศของผู้สอนจนกระทั่งผู้เรียนแสดงได้ด้วยตนเองจนเกิดทักษะ

13. การอภิปรายกลุ่มย่อย (Group Discussion Method) เป็นการสอนที่มุ่งจะแลกเปลี่ยนความคิด ความสนใจ และข้อแนะนำซึ่งกันและกันในปัญหาใดปัญหาหนึ่งในสภาพการณ์จริงของการปฏิบัติงานภายใต้ความช่วยเหลือของผู้นำกลุ่ม อาจเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ แต่กลุ่มจำเป็นต้องหาข้อตกลงร่วมกันให้ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของผู้นำอภิปราย

การเรียนการสอนวิชาการพยาบาล ฮิดถือเอาผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Weir, 1985) มีการค้นคว้าและค้นพบ การเรียนการสอนประกอบด้วยผู้เรียนและผู้อำนวยความสะดวกทั้ง 2 กลุ่ม ดำเนินกลไก แลกเปลี่ยนความรู้ความเจริงของงานซึ่งกันและกัน นักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่แล้วและสามารถศึกษาโดยอิสระ นำตนเองเพื่อความก้าวหน้าในการศึกษา ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกและกระตุ้นให้นักศึกษา มีความรับผิดชอบในการเรียน แสวงหาความต้องการของตนเองโดยคำนึงถึง วัตถุประสงค์ และมาตรฐานของการศึกษา ผู้สอนจะช่วยให้ศึกษาค้นพบความหมายของการสังเกตด้วยตนเอง ประสบการณ์ ตรวจสอบคุณค่า ทักษะ การตัดสินใจของตนเอง ผู้สอนส่งเสริมให้นักศึกษาใช้ทักษะในการสื่อสาร ทำให้เกิดความไว้วางใจ ในการสร้างสัมพันธภาพ ทำให้เกิดการค้นคว้า ค้นหาแนวคิด โดยการให้อิสระ และเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายอย่างเปิดเผย การเรียนรู้สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ โดยการสอนหลายวิธี แต่มีจุดเน้นอยู่ที่การแก้ปัญหาในคลินิก นักศึกษาจะต้องได้รับการฝึกหัดให้ค้นคว้าโดยการคิด การแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับการมีทักษะที่เหมาะสม ทักษะที่ดี ความรู้พื้นฐานแน่นหนาและสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆได้อย่างถูกต้องทั้งการสอนในชั้นเรียน และการสอนในคลินิก

ในการสอนทางคลินิกนั้น ผู้สอนควรจะตระหนักวัตถุประสงค์ของการจัดประสบการณ์ทางคลินิกในสาขาวิชานั้นๆ หลักจิตวิทยาในการเรียนรู้ ความสามารถของนักศึกษา แหล่งประสบการณ์ที่จัดหาได้ ความสามารถของอาจารย์ ในการใช้แหล่งประสบการณ์อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปในทางสร้างสรรค์

พวงรัตน์ บุญญาวัชร (2525) ได้กล่าวว่าการสอนทางคลินิก ควรจัดประสบการณ์หลายๆด้าน โดยพิจารณาดังต่อไปนี้

1. จัดประสบการณ์ทางคลินิกที่สำคัญให้กับนักศึกษาทุกคน
2. พิจารณาหลักการเรียนรู้ที่สนองความต้องการและตามความสามารถของนักศึกษา
3. อาจารย์ และนักศึกษา ร่วมมือกันวางแผน และเลือกประสบการณ์ทางคลินิก
4. มีความยืดหยุ่นในการเลือกแหล่งประสบการณ์ทางคลินิก
5. พยายามใช้ประโยชน์แหล่งทางคลินิกให้มากที่สุด

6. เลือกเวลาที่เหมาะสมสำหรับการจัดประสบการณ์ทางคลินิกที่สำคัญและจำเป็น

7. ควรจัดประสบการณ์ตรงให้มากที่สุด ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงและเป็นจริงที่สุด

การสอนที่ดีมีประสิทธิภาพนั้น (Reese, 1970) ควรใช้กระบวนการกลุ่ม ผู้สอนต้องพยายามรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล และตอบสนองความต้องการระหว่างบุคคลของผู้เรียน วางแผนการสอนร่วมกับผู้เรียน จัดการเรียนการสอนที่สามารถยืดหยุ่นได้ตามความสามารถของผู้เรียน ใช้อุปกรณ์ และการสอนหลายวิธี พยายามจัดการสอนให้ดีที่สุด คำนึงถึงองค์ประกอบของการสอนด้านเวลา ความสามารถที่แตกต่างกัน ภูมิหลังของผู้เรียน มีความสุขใจกับการสอน ชีวิตและการเรียนรู้ แสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทางให้ผู้เรียนรู้สึกสบายใจ อบอุ่น แนะนำส่งเสริม ทักทายการแสวงหาความรู้ การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาในปัจจุบัน เน้นให้มีการสอนแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น เพราะมุ่งหวังที่จะให้ผู้เรียนได้รู้จักค้นคว้า เพิ่มเติมด้วยตนเองต่อไป เพื่อสนองความต้องการความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนรายบุคคล อาจารย์ผู้สอนควรเน้นและฝึกฝนให้นักศึกษาได้เรียนรู้วิธีการเรียนด้วยตนเอง ตั้งแต่ระยะแรกของการเข้ามาศึกษาในสถาบัน แนะนำแนะวิธีการเรียน การค้นคว้าแหล่งข้อมูลความรู้ และการทำรายงานต่างๆ ทำให้นักศึกษาสามารถวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง ได้อย่างเหมาะสม อาจารย์จึงต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

การพัฒนาตนเองเป็นกระบวนการที่จะเสริมสร้าง และเปลี่ยนแปลงอาจารย์ให้ดีขึ้นในด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ อุปนิสัย ทักษะ และวิถีในการทำงาน โดยทั่วไปความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นได้จากหลายๆทาง เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับบุคคลตลอดชีวิต การเรียนรู้ของบุคคลมีหลายรูปแบบ และมีขอบข่ายกว้างขวางมาก บุคคลจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากสภาพการดำรงชีวิต สภาพแวดล้อม สังคมที่บุคคลเกี่ยวข้องกับ เรียนรู้กฎเกณฑ์ วิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ ทุกคนเกิดมา

ต้องมีการเรียนรู้ อาจเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือได้รับการสอนจากบุคคลอื่น

L.D.Crow & A.Crow(1963) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงอันเกี่ยวข้องกับ การสร้างนิสัย ความรู้และเจตคติต่างๆ ซึ่งจะทำให้บุคคลสามารถปรับปรุงตนเอง ตามความปรารถนา และปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสังคมได้ (Loree, 1965) การเปลี่ยนแปลงนี้ค่อนข้างจะถาวร ซึ่งเกิดขึ้นอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ และการได้ลงมือปฏิบัติ(Hillgard & Bever, 1996) เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อสภาวะการณ์นั้นๆ และการเปลี่ยนแปลงนี้ค่อนข้างจะถาวรในพฤติกรรมซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการฝึก (วิกิร ตัณฑุทโท, 2528) การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ จิตภาพ สังคม และวัฒนธรรม ผลอันเกิดจากการปฏิสัมพันธ์อย่างค่อเนื่องนี้จะก่อให้เกิด หรือพัฒนาพฤติกรรมบางอย่าง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นนี้ อาจเป็นพฤติกรรมทางบวก และพฤติกรรมทางลบ ดังนั้นการเรียนรู้ในทางบวกจึงมีส่วนสนับสนุนให้ความสัมพันธ์หรือการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมเป็นไปได้อย่างราบรื่น ในขณะที่การเรียนรู้ในทางลบจะส่งผลให้พฤติกรรมที่เกิดขึ้น เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาที่บุคคลจะมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (เชีรศรี วิวิธสิริ, 2530) เป็นกระบวนการที่บุคคลได้เจริญงอกงามขึ้นทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นการพัฒนาบุคคลให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในสังคม หรือเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากประสบการณ์

สรุปได้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาอย่างค่อเนื่องของบุคคลทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน อันเป็นผลมาจากการปฏิบัติ และประสบการณ์ของบุคคล บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุข การเปลี่ยนแปลงนี้ เป็นสิ่งที่ถาวร

วิกิร ตัณฑุทโท(2528) ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้ เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้น ภายในตัวผู้เรียนและเกิดขึ้นโดยผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้น หรือดำเนินไปหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียนไม่ใช่ผู้สอน การเปลี่ยนแปลงในการรับรู้ และพฤติกรรมในลักษณะที่ผู้เรียนรู้สึกว่ามีความหมายต่อตนเองจะเกิดขึ้นได้ง่ายกว่าการบังคับจากภายนอก การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ง่าย เมื่อการสอนเป็นกระบวนการอำนวยความสะดวก เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนสำรวจและค้นพบเหตุการณ์ที่มีความสำคัญสำหรับตนเอง บุคคลจะลืมส่วนที่ได้รับการสอนมาเกือบทั้งหมด แต่จะเก็บรักษาความรู้เพียงส่วนที่ตนเองต้องนำมาใช้ หรือ ความรู้เฉพาะส่วนที่มีความสัมพันธ์กับตนเองไว้ได้เป็นเวลานาน

2. การเรียนรู้ เป็นการศึกษาที่บุคคลค้นพบความหมายของสิ่งต่างๆ และความคิดที่มีลักษณะ เป็นส่วนตัวของตนเอง ความคิดและความคิดรวบยอดที่สอดคล้องกับความต้องการ และปัญหาของ แต่ละบุคคลมักจะถูกสร้าง และพัฒนาขึ้นจากกระบวนการบางอย่างภายในตัวบุคคลนั้น

3. การเรียนรู้ เป็นกระบวนการของการร่วมมือ และการทำงานร่วมกัน การร่วมมือกัน เป็นตัวเร่งให้เกิดการเรียนรู้

4. การเรียนรู้ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างช้าๆ เพราะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต้องอาศัยเวลา และความอดทน

5. การเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้อย่างหลากหลายในบางครั้ง เนื่องจาก การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลสละแนวความเชื่อ ความคิด และค่านิยม เดิมที่สะดวกสบายออกไป ความหลากหลายเป็นสิ่งจำเป็นในการที่บุคคลจะมีการเรียนรู้ที่เจริญ สมบูรณ์ อย่างไรก็ตามหลังจากที่ ความหลากหลาย ความยุ่งยาก ความคับข้องใจที่จะต้องเลิก ปฏิบัติในสิ่งที่คุ้นเคย และสะดวกสบายผ่านพ้นไปแล้ว บุคคลก็มักจะประสบกับความยินดีในความคิด และชีวิตใหม่ที่ตนได้ค้นพบ

6. ผู้เรียนเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุดในการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นแหล่งข้อมูลความรู้ที่ ดีซึ่ง ประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึก และความสามารถต่างๆ ที่สะสมในตัวบุคคลมาเป็น เวลานาน ถือว่าเป็นความรู้และข้อมูลที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการแก้ปัญหา และเรียนรู้ สถานการณ์ที่ สัมผัสให้นับบุคคลเปิดตนเอง นำข้อมูลและประสบการณ์ส่วนตัวมาใช้ให้เป็นประโยชน์ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างบุคคล จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ให้ถึงขีดสูงสุด

7. กระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ และสติปัญญา บุคคลจะ มีความรู้สึกหรือความคิดของตนเองเกิดขึ้น และถ้าความรู้สึกหรือความคิดที่เกิดขึ้นนี้มีลักษณะผสม กลมกลืนกันได้ดี อ้อมจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูง ดังนั้นในการสร้างบรรยากาศ หรือสถานการณ์ที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงบุคคลหรือผู้เรียนมากกว่าที่จะ คำนึงถึงจุดมุ่งหมายของการเรียน

8. กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการแก้ปัญหาของแต่ละบุคคลจะมีลักษณะเฉพาะ หรือ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล บุคคลแต่ละคนมีลักษณะหรือรูปแบบการเรียนรู้ที่เฉพาะตัว ผู้สอนควร จะช่วยผู้เรียนค้นหากระบวนการที่ผู้เรียนถนัด และใช้ข้อมูลเป็นประจำ แล้วพัฒนากระบวนการนั้นให้ มีประสิทธิภาพ

9. กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่อยู่นอกเหนือการบังคับของจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนเอง หรือผู้อื่นย่อมไม่สามารถกำหนดได้ว่า จะเกิดการเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานใดในเวลาใด ดังนั้นจึงไม่มีวิธีการโดยตรงใดที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่กำหนดเกิดขึ้นได้ สิ่งที่จะทำได้ก็เพียงแต่กระตุ้น ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้เท่านั้น

ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด เมื่อต้องการที่จะเรียน ความสามารถทางสมองของแต่ละบุคคลอาจไม่เท่ากัน แต่จะสามารถเรียนรู้ได้ หากเขาได้มีระยะเวลามากขึ้น การเรียนรู้ด้วยตนเองโดยผู้สอนให้เวลาที่เหมาะสมจะมีคุณค่ายิ่ง (Hilgard & Bower ,1975)

Bower & Bevis (1979) ได้รวบรวมหลักของการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ความสนใจและแรงจูงใจของผู้เรียนจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อการเรียนรู้นั้นจัดประสบการณ์ได้อย่างสัมพันธ์กัน
2. การให้ข้อมูลย้อนกลับในการปฏิบัติจะช่วยให้สามารถกระทำได้ดีขึ้น
3. ระดับของความวิตกกังวลมีผลกระทบกระเทือนต่อความตั้งใจ ความคงทนในการจำ และความสามารถในการเรียน
4. ความสำเร็จจะเป็นการนำไปสู่การตั้งจุดมุ่งหมายในสภาพที่เป็นจริงและมีความอดทนต่อความล้มเหลว
5. การเรียนรู้ที่เริ่มจากสิ่งที่ง่าย ไปยังสิ่งที่สลับซับซ้อน เป็นการช่วยทำให้เกิดความเข้าใจเพิ่มขึ้น
6. การเรียนรู้จะมีความหมายมากขึ้น เมื่อผู้เรียนมีความกระตือรือร้น ในกิจกรรมการเรียนรู้
7. สภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ มีผลกระทบกระเทือนต่อระดับปริมาณและคุณภาพของการเรียนรู้
8. การให้รางวัลที่ผู้เรียนปรารถนา เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจมากกว่าการให้รางวัลทั่วไป หรือรางวัลที่เคยให้เป็นประจำ
9. ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด เมื่อผู้เรียนมีความต้องการที่จะเรียน

Wilson (1969) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการเรียนรู้ เกี่ยวข้องกับความพร้อมของบุคคล บุคคลจะเรียนรู้ได้ดีต้องมีการเตรียมพร้อมทั้งร่างกายอารมณ์และสติปัญญา มีความต้องการ เมื่อเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ จึงจะเกิดแรงผลักดันให้พัฒนาตนเอง มีแรงจูงใจถ้าบุคคลได้รับแรงกระตุ้น ก็จะมีผลดีในการพัฒนาตนเอง

วีเชียร ทวีลาภ (2522) ได้กล่าวถึงหลักการเรียนรู้ไว้ดังนี้ คือ การเรียนรู้ต้องมีวัตถุประสงค์ มีจุดมุ่งหมายเป็นแนวทาง และจะได้ผลดีซึ่งหากผู้เรียนเกิดความอยากเรียนจากใจจริง การเรียนรู้เป็นกระบวนการแก้ปัญหา (Problem - Solving Process) เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึกฝน ซึ่งเกิดขึ้นโดยผู้เรียนรู้เองใช้กระบวนการของการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผู้เรียน เป็นกระบวนการวิวัฒนาการซึ่งต้องใช้เวลาและความอดทน บางครั้งจะประสบความทุกข์ และความยากลำบาก แต่ก็จะได้รับผลที่น่าชื่นชม ในการที่ตนได้รู้สิ่งใหม่ๆหรือมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในตัวและเป็น การพัฒนาตนเอง

Barbara (1978) ได้แบ่งประเภทของการเรียนรู้เป็น 3 ประเภท คือ

1. การเรียนรู้ด้านความคิด (Cognitive Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้สามารถกระทำการใดสิ่งหนึ่งโดยใช้ความคิด ผู้เรียนจะได้รับความรู้ ความเข้าใจ มีมโนคติ (Concept) เพิ่มขึ้น สามารถที่จะนำไปคิดแปลงใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ การเรียนรู้ประเภทนี้จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไม่รู้เป็นรู้

2. การเรียนรู้ด้านเจตคติ (Attitude Learning) เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับทางด้านอารมณ์ที่มีผลต่อการเลือกทำสิ่งต่างๆ ที่ตนเองชอบหรือไม่ชอบและเป็นการกำหนดคุณค่าของสิ่งเหล่านั้น การเรียนรู้ประเภทนี้จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากชอบเป็นไม่ชอบหรือจากสิ่งที่ไม่ชอบเป็นชอบ

3. การเรียนรู้ด้านทักษะในการปฏิบัติ (Learning of Psychomotor) เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะ หรือความสามารถในด้านต่างๆที่จะกระทำออกมา การเรียนรู้ประเภทนี้จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากสิ่งที่ไม่เป็น ให้ทำเป็น

การเรียนรู้ที่สมบูรณ์ จะต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ด้านนี้

Lamonica (1979) ได้สรุปหลักการเรียนรู้โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ และงานวิจัยต่างๆ ไว้ 8 ประการ คือ

1. การเรียนรู้ต้องการความเข้าใจ ผู้เรียนจะต้องมีความเข้าใจในสถานการณ์ หรือความต้องการของตนเอง การเรียนรู้เป็นปรากฏการณ์ทางด้านสังคมระหว่างผู้เรียน และสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว นั่นคือ จะต้องมีความพร้อมในการเรียนรู้

2. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของผู้เรียน ที่จะสามารถรวบรวมสิ่งที่เรียนรู้เข้าด้วยกัน เป็นเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้

ของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน

3. สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์ต่อการเรียนรู้อื่น
 4. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับภาระของผู้เรียน ถ้าผู้เรียนต้องการ หรือมีแรงผลักดันที่จะเรียน แก้ปัญหา หรือมีความต้องการที่จะประสบผลสำเร็จ ก็จะมีแรงจูงใจให้สามารถปฏิบัติให้สำเร็จได้ตามที่ต้องการ
 5. แรงจูงใจของผู้เรียนมีผลกระทบต่อสิ่งที่จะเรียน ซึ่งแรงจูงใจภายใน เช่น การเคยประสบผลสำเร็จ คำสรรเสริญหรือความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นสิ่งที่ให้ผลในการเรียนรู้ที่ดีกว่าแรงจูงใจภายนอก
 6. การเสริมแรงของพฤติกรรมที่พึงปรารถนา จะเป็นการเพิ่มความสามารถในการทำให้เกิดพฤติกรรมนั้นอีก ในสถานการณ์อื่น เป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์มากในการเรียนรู้
 7. การถ่ายโอนความรู้ความสามารถ เกิดขึ้นได้เมื่ออยู่ภายใต้เงื่อนไขที่เหมือนกันกับสถานการณ์เดิม นั่นคือ สิ่งเร้าที่เคยทำให้เกิดการตอบสนองอย่างหนึ่งขึ้น เมื่อสิ่งเร้านั้นเกิดขึ้นมาใหม่ ก็มีแนวโน้มที่จะมีการตอบสนองในแบบเดิม
- การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมาก เมื่อได้ลงมือปฏิบัติ การที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติในสิ่งที่เรียน จะทำให้เกิดความรู้ได้เป็นอย่างดี

การเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self - Directed Learning) นั้นมีผู้ให้นิยามและความหมาย ดังนี้

Allen Tough (1971) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยตนเองว่า การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการ หรือโครงการของการเรียนรู้ อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งกระบวนการหรือโครงการเรียนรู้นั้นมีข้อความ ชัดเจนหรือเป็นบทเรียนที่ต่อเนื่องกันไป ผู้เรียนจะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้อย่างน้อย 7 ชั่วโมงหรือมากกว่า จึงจะครบขั้นตอนหรือโครงการเรียนรู้นั้นๆ

การเรียนรู้ด้วยตนเอง อาจจะได้จากการใช้บทเรียนสำเร็จรูปการศึกษาด้วยตนเอง เช่น การอ่านเอง คิดเอง ทดลองปฏิบัติหรือค้นคว้าด้วยตนเอง

Rogers (1969) นักจิตวิทยาคลินิกได้นำเทคนิค Client-Centered Therapy มาใช้ในการศึกษานวามวิหิตถือเป็นหลักในการจัดการศึกษาโดยตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า

1. ผู้สอนมิได้สอนโดยตรงแต่จะสนับสนุน(Facilitate)ให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
2. ผู้เรียนจะเรียนในสิ่งที่ตนเองอยากเรียน หรือเรียนเพราะเห็นความสำคัญ หรือประโยชน์ของตนในการเรียน
3. ผู้สอนและผู้เรียนต้องพยายาม สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ บรรยากาศที่ปราศจากการขู่เข็ญ หวาดระวาง หรือกลัวใดๆทั้งสิ้น

Dewey (1963) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของผู้สอนคือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระในการตัดสินใจใช้สติปัญญาของตนเองอย่างเต็มที่ ผู้สอนเป็นผู้จัดประสบการณ์ต่างๆ ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกตัดสินใจในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ด้วยตนเองเกิดจากความต้องการของผู้เรียน ซึ่งเป็นไปตามวิธ(Growth) และธรรมชาติของบุคคลที่ต้องการพัฒนา ประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนใช้ประโยชน์และมีความเชี่ยวชาญมากขึ้น ผู้เรียนพร้อมที่จะเรียนเมื่อเกิดความต้องการเรียนโดยมีแรงกระตุ้นจากภายใน ความต้องการมีคุณค่า ความต้องการบรรลุผล ความพึงพอใจต่อความสำเร็จ

การเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงเป็นกระบวนการที่บุคคลริเริ่ม หรือมีความต้องการในการศึกษาหาความรู้ โดยการวินิจฉัยความต้องการเรียนรู้อของตนเอง การตั้งจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ที่ชัดเจน เลือกวิธีการเรียนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ค้นหาแหล่งข้อมูลความรู้ต่างๆ ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่กำหนดไว้และสามารถประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้ การเรียนรู้ด้วยตนเอง จะเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนได้นั้น จะต้องอาศัยการสร้างสัคมค่อส เป็นไปอย่างค่อเนื่อง ผู้เรียนจะต้องมีจิตใจของการใฝ่รู้(Inquiry mind) และผู้สอนจะต้องหาวิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้ ดังนั้นผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะของการใฝ่รู้สัในตนเอง โดยการคิด ค้นคว้า กระตุ้นเตือนให้ผู้เรียนเกิดความคิดและค้นคว้าตาม บรรยากาศของการเรียนการสอนจึงประกอบไปด้วยปัญหาและคำถาม

การที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์วิจารณ์นั้น ผู้สอนจะประสบความสำเร็จมากถ้าตนเองแสดงให้ผู้เรียนเห็นว่า ผู้สอนเองคิดวิเคราะห์และมีใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ผู้สอนต้องทำการศึกษาผู้เรียนให้เข้าใจถึงธรรมชาติของผู้เรียน เข้าใจถึงความรู้ความ

สามารถ ความเชื่อ ความถนัดทางการเรียน รวมทั้งความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียน Dewey (1963) ได้แสดงความคิดเห็นว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นในบรรยากาศที่มีความไว้ใจระหว่างผู้สอนและผู้เรียน มีความจริงใจต่อกัน ผู้เรียนมีอิสระในการใช้สติปัญญาของตนมีอิสระในการตัดสินใจ

แนวความคิดการเรียนรู้ด้วยตนเองนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ (Modern Adult Learning Theory) ของโนลส์ (Knowles, 1975: อ้างใน สุวัฒน์ วิธนาวงศ์, 2529) ซึ่งกล่าวถึง

1. ความต้องการและความสนใจ (Needs and Interests) ผู้ใหญ่จะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากว่าตรงกับความต้องการและความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมา ก็จะเกิดความพึงพอใจดังนั้นจึงควรมีการเริ่มต้นในสิ่งนี้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ ควรจะต้องคำนึงอยู่เสมอ

2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ (Life Situations) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดี ถ้าหากผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน การจัดหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรจะยึดถือสถานการณ์ทั้งหลาย ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่เป็นหลักสำคัญ มิใช่ตัวเนื้อหาวิชาทั้งหลาย

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of Experience) เนื่องจากประสบการณ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ ที่มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้ใหญ่ วิธีการหลักสำหรับการศึกษาผู้ใหญ่ก็คือ การวิเคราะห์ถึงประสบการณ์ของผู้ใหญ่แต่ละคนอย่างละเอียด ส่วนไหนของประสบการณ์ที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์ต่อไป

4. ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง (Self-Directing) ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่คือ การมีความรู้สึกต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ ดังนั้นบทบาทของผู้สอนจึงควรอยู่ในกระบวนการสืบหาหรือค้นหาคำตอบร่วมกันกับผู้เรียน (Mutual Inquiry) มากกว่าการทำหน้าที่ส่งผ่านหรือเป็นสื่อสำหรับความรู้เท่านั้น

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) ความแตกต่างระหว่างบุคคลซึ่งจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆในแต่ละบุคคล ตามอายุที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการสอนผู้ใหญ่จะต้องจัดเตรียมการในด้านนี้อย่างดีพอ ได้แก่ รูปแบบของการเรียนการสอน เวลาที่ใช้ในการสอน สถานที่สอน และประการสำคัญคือ ความสามารถในการเรียนรู้ในแต่ละขั้นของผู้ใหญ่ย่อมเป็นไปตามความสามารถของผู้ใหญ่แต่ละคน

การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นการเสาะแสวงหา ขนขวายที่จะศึกษาด้วยตนเองโดยไม่มีผู้บังคับ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากความพึงพอใจที่จะเรียนรู้ เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน เป็นการพัฒนาไปสู่ภาวะ และเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหม่ ซึ่งการเรียนรู้ไม่จำกัดว่าจะต้องเรียนแต่ในชั้นเรียนเท่านั้น จะเป็นวิถีใดก็ได้ที่สามารถนำไปสู่ความรู้ใหม่ การเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตนเอง อาจจะได้จากสิ่งแวดล้อม สถาบันในชุมชน ประสบการณ์ และเพื่อน ซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต (Knowles, 1971)

Knowles (1975) ได้เสนอวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยมีแนวคิดมาจากกระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ประกอบด้วย

1. การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นบรรยากาศของความเป็นอิสระไว้วางใจกันให้เกิดริ เคารพในกฎเกณฑ์ร่วมกัน เคารพในความเป็นมนุษย์ชนร่วมกัน รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่างๆของสถานที่เรียน ซึ่งจะต้องเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

2. การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนอย่างเป็นระบบ

3. การศึกษาถึงความต้องการของผู้เรียนและผู้สอน

4. การกำหนดทิศทางหรือวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ร่วมกัน

5. การออกแบบวิธีการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

6. การดำเนินกิจกรรมตามแผนและรูปแบบที่กำหนดไว้

7. การประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

การนำแนวคิดของ Knowles ไปปฏิบัติ นั้น มีหลักการเฉพาะที่การเรียนการสอน ผู้ใหญ่ที่เป็นบทบาทผู้สอนในฐานะผู้ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกเป็นแหล่งทรัพยากรบุคคลที่พร้อมจะให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทาง มีวิธีการที่จะให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์หรือโอกาสใหม่ในการตอบสนองความต้องการของตนเองเพื่อการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้เรียนจะต้องได้รับการช่วยเหลือให้ตนเองมีความเข้าใจ ความต้องการของตนเองให้ชัดเจน ซึ่งจะเป็นแนวทางสำคัญสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายด้านวิชาชีพ ผู้สอนจึงให้ความสำคัญต่อการสร้างสิ่งแวดล้อมทั้งด้านกายภาพและจิตสังคมที่เอื้ออำนวยให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ได้จริง บรรยากาศของการเรียนรู้จึงต้องเป็นไปในแนวทางของการสนับสนุน และกระตุ้นให้ได้แสดงออกถึงแนวคิดและความรู้สึกของตนโดยไม่เกิดความกลัว ถูกเหยียดหยามหรือถูกข่มขู่ ซึ่งหมายถึงบรรยากาศของการยอมรับนับถือตนเอง

ในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวคิดของ Knowles มุ่งให้ผู้เรียนตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนต่อประสบการณ์การเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อกระบวนการทาง

การศึกษาโดยเฉพาะความรับผิดชอบต่อการพัฒนาเชิงวิชาชีพของตนเอง ผู้เรียนและผู้สอนควรได้
ประเมินประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยกัน หลังจากได้ยอมรับเกณฑ์การประเมิน

Gross (1977) ได้อธิบายวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองไว้ว่า

1. การสำรวจตนเอง เพื่อให้รู้ว่าตนเองสนใจอะไรมากที่สุด และต้องการอะไร
2. การบันทึกกิจกรรม เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการนำไปประกอบการวางแผนสำหรับการแสวงหาความรู้
3. การสร้างแหล่งความรู้ด้วยตนเอง โดยการรวบรวมรายการต่างๆเกี่ยวกับความรู้
แยกไว้เป็นหมวดหมู่ในแต่ละเรื่อง
4. การแสวงหาแหล่งวิชาการในชุมชน การสนทนากับผู้รู้
5. การเข้าร่วมเป็นสมาชิกในวงการศึกษาที่สนใจ
6. การอาสาสมัครในกิจกรรมของสังคม เพื่อให้ได้ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ต่างๆ
7. การฝึกปฏิบัติงานในหน่วยงานต่างๆทั้งของราชการ และเอกชน
8. การศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิด ซึ่งอาจเป็นการเรียนทางวิทยุ โทรทัศน์ และไปรษณีย์

Cooper (1980) ให้คำจำกัดความของการเรียนรู้ด้วยตนเองว่า เป็นสิ่งที่บุคคลเป็นผู้
ริเริ่มและรับผิดชอบกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง กำหนดคุณสมบัติของการเรียนรู้ด้วยตนเองว่า
เป็นสิ่งที่ผู้เรียนริเริ่มขึ้นเอง มาจากความต้องการของตนเองโดยอาจได้รับคำแนะนำเพิ่มเติมจาก
ผู้รู้เป็นสิ่งที่สนองความต้องการของผู้อยากเรียนรู้นั้น เป็นสิ่งที่ผู้เรียนวางแผนกำหนดโครง
การเองว่าต้องการเนื้อหาอะไร ต้องการความช่วยเหลือ และคำแนะนำเพียงเล็กน้อยจากผู้
ผลที่ได้เป็นประโยชน์เฉพาะกับผู้เรียนรู้

ปัจจัยหลักที่ต้องกำหนดและควบคุม เพื่อให้การเรียนรู้ได้ผลดี คือ

1. ลำดับความต้องการเรื่องที่จะเรียนรู้
2. กำหนดวัตถุประสงค์และกิจกรรมของโครงการเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. ผลที่คาดหวังจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. ประสบการณ์เรียนรู้ที่เหมาะสม แหล่งความรู้ สิ่งแวดล้อม เวลา วิธีการประเมินผล
วิธีการรวบรวมจัดระบบข้อมูลที่ได้จากการเรียนรู้

การเรียนรู้เกิดขึ้นตลอดเวลา มีความรู้มากมายเกิดขึ้นโดยบังเอิญ ไม่มีการวางแผนและ
ความรู้เหล่านั้นอยู่กระจัดกระจาย ไม่ได้รวบรวมเป็นระบบ แต่การเรียนรู้ที่มีจุดหมายต้องมีการ
วางแผน รวบรวมความรู้และทำเป็นขั้นตอน

Rogers (1969) เชื่อว่ามนุษย์นั้นมีศักยภาพในด้านดี ต้องการมีเอกลักษณ์ของตนเอง มีแรงขับ หรือมีพลังภายในผลักดันให้เรียนรู้ และแสวงหาประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง ซึ่งมีลักษณะการเรียนรู้โดยมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับตัว วิเริ่มด้วยตนเอง สามารถแผ่ขยายภาคพิงไปถึงสิ่งอื่นได้ ประเมินโดยผู้เรียนเอง และสาระสำคัญของการเรียน คือ ความหมายของมันเอง

Whitehead (1977 อ้างใน สุรกุล เจนอบรม, 2533) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการเรียนรู้ด้วยตนเองของบุคคลนั้น ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1. การรับรู้ในสิ่งที่แปลกใหม่ (Romanec) เป็นการเรียนรู้ในรูปของความรู้สึกกับความแปลกใหม่ที่ได้พบเห็น กับความรู้ต่างๆที่น่าสนใจ นำท้าวทาสติปัญญา

ขั้นที่ 2. การครุ่นคิดตรึกตรอง (Precision) เป็นการเรียนรู้อ่างมีระบบ มีการวิเคราะห์ข้อเท็จจริง พยายามให้ได้มาซึ่งความรู้ ความจริงต่างๆอย่างมีแบบแผน

ขั้นที่ 3. การซาบซึ้งและการสร้างสรรค์ (Generalization) เป็นระยะที่เกิดความรู้ความเข้าใจ พบข้อสรุปหลักเกณฑ์ต่างๆ แล้วเริ่มมีความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งจะลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือแนวปฏิบัติของผู้เรียนแต่ละคนอย่างถาวร หรือค่อนข้างถาวร อันเป็นผลของการกระทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การสอน การฝึกอบรม โดยผู้เรียนทำกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งเป็นการแสดงปฏิกิริยาต่อสิ่งแวดล้อมของตน ดังนั้นการเรียนรู้จึงเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติไม่ได้ ต้องอาศัยประสบการณ์ทางตรงและ หรือทางอ้อมจึงจะเกิดการเรียนรู้ด้วยเหตุนี้การสอนกับการเรียนรู้จึงมีความสัมพันธ์กันการสอนและการเรียนรู้นั้นเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของการพยาบาลโดยมีความมุ่งหมายที่จะให้มีการพัฒนาในบุคคล และเสริมประสิทธิภาพของการพยาบาล ซึ่งการสอนและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในคลินิกจะแตกต่างจากการสอนในชั้นเรียนโดยยึดผู้ปวยเป็นศูนย์กลางและถือว่าการสอนและการเรียนรู้นั้น เป็นหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพทุกคน เพื่อการพัฒนาและรักษาไว้ซึ่งมาตรฐานของวิชาชีพพยาบาลเป็นสำคัญ

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience) เป็นกระบวนการในการจัดกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นการจัดให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

หรือมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

Tyler (1970) ได้ให้ความหมายว่าประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) กันระหว่างผู้เรียนกับสภาพการณ์ต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งมีผู้เรียนมีปฏิกิริยาตอบโต้ได้ (Reaction)

ไพจิตร กลวิวัฒน์ (ม.ป.ป.) กล่าวว่าประสบการณ์การเรียนรู้ หมายถึง การที่ผู้เรียนมี โอกาสสัมผัสกับสภาพการณ์สิ่งแวดล้อมต่างๆ ซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งนั้นๆ ทั้ง ในด้านความคิด ความรู้สึก การกระทำหรือทุกด้านรวมกัน

อารมณ วุฒิพฤกษ์ (2527) ให้ความหมายว่าเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่อาจารย์ผู้สอนได้จัดขึ้น เพื่อให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้ รวมถึงการวางแผนการสอน การดำเนินการสอน การประเมินผลการเรียนการสอน

ประสบการณ์การเรียนรู้ หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสภาพสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้เกิดขึ้นโดยการแสดงพฤติกรรมของผู้เรียน ซึ่งจะหมายถึงสิ่งใดก็ได้ที่ผู้เรียนกระทำ ผู้เรียนก็จะเกิดการเรียนรู้ แสดงว่าผู้เรียนเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมสำคัญและลักษณะสำคัญ บางอย่างของสิ่งแวดล้อมจะดึงดูดความสนใจของผู้เรียนไปได้ และนำไปสู่การแสดงปฏิกิริยา โต้ตอบกับสิ่งแวดล้อมนั้น ผู้สอนจะต้องสามารถวางแผนจัดเตรียมประสบการณ์ทางการศึกษา โดยการสร้างสภาพแวดล้อมและสถานการณ์เพื่อที่จะสร้างความต้องการในการแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบ ผู้เรียนแต่ละคนในชั้นเรียนจะมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน แม้ว่าสภาพภายนอกที่ปรากฏนั้นจะเหมือนกันก็ตาม อาจารย์ผู้สอนจะต้องอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้นตามประสบการณ์ที่จัดให้ และ ประเมินผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

หลักในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

1. ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกฝนพฤติกรรมที่มีปรากฏอยู่ในจุดประสงค์ นั่นคือ การพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหา จุดประสงค์นี้จะไม่บรรลุผลถ้าไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แก้ปัญหาเอง
2. ให้ผู้เรียนบรรลุถึงความพอใจในการมีพฤติกรรมนั้นๆ ตามจุดประสงค์ เช่นในกรณีที่ประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาสุขภาพสิ่งสำคัญคือ ประสบการณ์นั้นไม่เพียงพอแต่ให้โอกาสแก่ผู้เรียนในการแก้ปัญหาสุขภาพ แต่จะให้แนวทางในการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ และผู้เรียนจะต้องเกิดความพึงพอใจ และถ้าประสบการณ์นั้นไม่เป็นที่น่าพอใจ การเรียนรู้ตามจุดประสงค์นั้นก็ทจะไม่เกิดขึ้น

3. ประสบการณ์ควรจะเหมาะสมกับความรอบรู้ในปัจจุบัน แรงจูงใจ ความชอบของผู้เรียน

4. ควรจัดประสบการณ์การเรียนรู้พิเศษ ที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพของการเรียนรู้และเป็นประโยชน์ตามจุดประสงค์นั้น

5. ประสบการณ์ที่เหมือนกันโดยปกติจะให้ผลลัพธ์ที่หลากหลายได้

Taba (1982) ได้เสนอแนวคิดในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพไว้ดังนี้

1. ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และกำหนดกิจกรรมที่นักศึกษาจะต้องปฏิบัติไว้เป็นพื้นฐาน

2. การเลือกและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลาย ควรจะตอบสนองความมุ่งหมายได้ทั้งหมด คือให้ผู้เรียนได้รับความรู้ มีทักษะในการปฏิบัติ ตลอดจนสร้างเสริมทัศนคติและค่านิยม

3. จัดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ทุกอย่างเท่าเทียมกัน

4. ประสบการณ์การเรียนรู้เพียงอย่างเดียว ควรจะได้ตอบสนองจุดมุ่งหมายหลายๆข้อ และได้ผลต่อเนื่องตามมาในหลายๆด้าน

5. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ควรจะได้มีการพิจารณาเกี่ยวกับการเรียงลำดับขั้นตอนของความรู้ว่า สิ่งใดควรมาก่อนหลัง เพื่อให้ผู้เรียนไม่เกิดความสับสน ลำดับขั้นตอนที่สำคัญควรจะดำเนินการให้เป็นรูปธรรมจนไปถึงขั้นลำดับสูงต่อไปของนามธรรม ส่วนการฝึกปฏิบัติ นั้นจะเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ และกระบวนการคิดที่ต่อเนื่องกัน พยายามเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้พอใจในการฝึกปฏิบัติมากที่สุด

6. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ควรจะทำทาบ ย้ำๆ ให้เกิดความอยากเรียน อยากทดลองค้นคว้าไปตามระดับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน

7. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ควรจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออก ส่งเสริมความคิด และให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเองให้มากที่สุด และการฝึกปฏิบัตินี้จะต้องเป็นส่วนหนึ่งของการได้แนวคิดหลักการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนจะได้นำไปใช้แก้ปัญหาและคิดสร้างสรรค์ต่อไป

8. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ควรจะคำนึงถึงหลักวิชาจิตวิทยาและจะต้องจัดหลายด้านเป็นการเปิดโอกาสและทางเลือกให้กับผู้เรียน เพราะผู้เรียนมีความสนใจไม่เหมือนกัน และชอบวิธีการเรียนไม่เหมือนกัน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องมีหลายอย่าง เช่น การอ่าน การเขียน การสังเกต การค้นคว้า การสาธิต การวิเคราะห์ การสอนเป็นรายบุคคล การอภิปรายกลุ่ม และการฝึกปฏิบัติ

Jean Hayter (1976) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนว่า

1. ควรให้หลักการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้จากสิ่งที้ง่ายๆ ไปหาสิ่งที้งากๆ จากสิ่งที้งรู้จัก ไปสู่สิ่งที้งไม่รู้จัก การเรียนจะได้ผลมากขึ้นถ้าผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัส คือ การใช้สื่อ หรือโสตทัศน
2. ส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์ และผู้สอนควรจะเข้าใจ ความสนใจ ความพร้อมของนักศึกษา เพื่อจัดการสอนให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนหรือรายบุคคล
3. การสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่ง สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอน ได้หลายวิธี แต่ผู้สอนต้องเลือกจัดวิธีการที้งเหมาะสมกับผู้เรียน
4. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนวิธีหนึ่ง จะได้ผลการเรียนหลายอย่างและเป้าหมายของการเรียนรู้จะสามารถกำหนดไว้ล่วงหน้าได้อย่างต่อเนื่อง ผู้สอนจะคอยประเมินผลว่าผลที้งได้นั้นมีมากน้อยเพียงใด
5. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอน ควรจัดให้ต่อเนื่องเป็นชั้นตอน นักศึกษาควร ได้มีประสบการณ์ขั้นต้น แล้วจึงจะเรียนในสิ่งที้งใหม่ๆ และเตรียมพร้อมที้งจะศึกษาในขั้นต่อไปอย่างต่อเนื่อง
6. การสอนให้เข้าใจแนวความคิดของวิชาต่างๆ ที้งสอนจะทำให้เข้าใจวิชานั้นได้แจ่มชัดขึ้น
7. การเรียนจะได้ผลดีขึ้น ถ้าผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของสิ่งที้งเรียน ทั้งนี้ผู้สอนควรจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าในสิ่งที้งเขาสนใจ
8. การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อการสอนจะต้องระบุให้เด่นชัด และตรงเป้าหมายที้งต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
9. การเรียนการสอนควรจะมีมุ่งหมายให้นักศึกษาพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ และมีเจตคติต่อการปฏิบัตินั้น
10. ควรจะส่งเสริมให้นักศึกษา ได้ตระหนักถึงหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะครอบคลุม 3 ชั้นตอนคือ
 1. ก่อนการฝึกปฏิบัติงาน หมายถึง การจัดเตรียมการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษายาน หรือผู้ปวอได้แก่ การศึกษาถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกภาคปฏิบัติ การร่วมประชุมปรึกษาหารือกับฝ่าย การศึกษาพยาบาล เพื่อวางแผนในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การเตรียมอุปกรณ์ เครื่องใช้ การวางแผนและกำหนดตารางการฝึก จัดทำคู่มือฝึก การวางแผนการปฐมนิเทศแก่นักศึกษา การเตรียมตนเองให้เป็นผู้ที้งมีความพร้อมทั้งด้านความรู้ และความสามารถในการปฏิบัติงาน
 2. ระหว่างการฝึกปฏิบัติงาน หมายถึง การจัดกิจกรรมต่างๆ ในระยะที้งนักศึกษาขึ้นฝึก ทั้งในและนอกเวลาราชการ ได้แก่ การปฐมนิเทศนักศึกษา การมอบหมายงาน การนิเทศการฝึก

การสอน การสาธิต การประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน การให้การพยาบาลที่มีคุณภาพแก่ผู้ป่วย ตลอดจนการเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักศึกษา

3. ภายหลังจากฝึกปฏิบัติงาน หมายถึง การจัดกิจกรรมต่างๆหลังจากที่การฝึกงานบนหอผู้ป่วยของนักศึกษาสิ้นสุดลง หรือจบการศึกษาตามหลักสูตร ได้แก่ การประเมินผลการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษา การประเมินผลโปรแกรมการศึกษาภาคปฏิบัติ รวมทั้งการปรับปรุงแก้ไข

4. สมรรถนะของอาจารย์ในการจัดการเรียนการสอนในคลินิกที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สมรรถนะของอาจารย์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2530) ให้ความหมายของคำว่า สมรรถนะ หมายถึงความสามารถ ซึ่งภาษาอังกฤษใช้คำว่า Ability (ความสามารถ) แต่ยังมีคำเฉพาะว่า Competent (สมรรถนะ) ซึ่งมีนิยามเฉพาะของคำนี้ให้ความหมายสมบูรณ์ขึ้นคือ เป็นคุณภาพ หรือสภาวะของการทำหน้าที่ได้อย่างเพียงพอ หรือ มีความรู้ การตัดสินใจ ทักษะ หรือความแข็งแรงเพียงพอ (Good, 1973) เป็นความสามารถในการประยุกต์หลักการ และเทคนิควิธีการในสาขา นั้นๆให้เข้ากับสภาพการณ์ที่เป็นจริง

Anderson (1972) ได้ให้ความหมายของคำว่า สมรรถนะของครู หมายถึงพฤติกรรมของครูที่เราสามารถสังเกตเห็นได้ จะเป็นพฤติกรรมที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในทางที่ดี (Dodl, 1973) เป็นเจตคติ ความเข้าใจ ทักษะ และพฤติกรรมของครูที่จะเอื้ออำนวยต่อความเจริญงอกงามของผู้เรียน ทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม (พวงเพ็ญ ชูณหปราช, 2533) สามารถสังเกตได้ในการปฏิบัติกิจกรรมเฉพาะของวิชาชีพ เป็นผู้มีความรู้เฉพาะในสาขาวิชาที่จะสอน มีความรู้เกี่ยวกับหลักและวิธีการสอน ใช้ความรู้ที่จำเป็นนั้น ในการดำเนินการสอนอย่างมีประสิทธิภาพทำให้ผู้เรียนรู้อย่างมากที่สุด มีความวิตกกังวลน้อยที่สุด (Gordon, 1986) สมรรถนะที่กำหนดได้ว่าควรมีในพยาบาล ได้แก่ การสอน การนิเทศ การวินิจฉัย การสังเกต การจัดการกับปัญหา การสื่อสาร การจัดระบบ การเป็นผู้นำ การพยาบาลเฉพาะทาง และการประสานงาน

สมรรถนะของอาจารย์ จึงเป็นความสามารถในการนำความรู้หลักการและเทคนิคในด้านการสอนมาใช้กับผู้เรียน โดยแสดงออกในรูปแบบพฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้ เช่น

การวางแผนการสอน การตั้งวัตถุประสงค์ การเลือกใช้วิธีการสอนชนิดต่างๆ การประเมินผล รวมทั้งกิจกรรมอื่น ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในทางที่ดี

สมรรถนะในการสอนที่ดีของครูนั้น Houston & Howard (1978) ได้กล่าวถึงดังนี้

1. สามารถสนองความต้องการในด้านอารมณ์ สังคม ร่างกายและสติปัญญาของผู้เรียน
 2. สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ในการสอนตรงตามความต้องการของผู้เรียน
 3. ใช้วิธีการสอนอย่างเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
 4. ใช้วิธีการประเมินผลผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ
 5. รู้จักผสมผสานการสอนให้เข้ากับวัฒนธรรมของผู้เรียน
 6. สามารถใช้คู่มือการสอน และมีทักษะการสอนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
 7. สามารถจัดรูปแบบของการสื่อความหมายในห้องเรียน
- ยอมรับคุณค่าของการสื่อความหมาย
8. ใช้แหล่งวิชาการอย่างเหมาะสม สามารถใช้และสร้างอุปกรณ์การสอนตรงตามวัตถุประสงค์ของการสอน
 9. นำผลการสอนที่เกิดขึ้นมาปรับปรุงการสอนใหม่
 10. มีความสามารถด้านวิชาการอย่างเพียงพอที่จะสอน
 11. มีความสามารถในการจัดการ ควบคุมและบำรุงรักษาเครื่องอำนวยความสะดวก เพื่อประโยชน์ในด้านอารมณ์ ร่างกาย และสติปัญญาของผู้เรียน
 12. มีปฏิกริยาอย่างฉับไวต่อความต้องการ ความรู้สึกของตนเอง และผู้อื่น
 13. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 14. สามารถวิเคราะห์การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
- Combs (1965) ได้เสนอลักษณะที่ดีของผู้สอน 6 อย่างคือ

1. เป็นผู้ที่มีความรู้ดี
2. เป็นผู้ที่มีความไวต่อความรู้สึกของผู้เรียน และเพื่อนร่วมงาน
3. มีความศรัทธา และเชื่อว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียน
4. เป็นผู้ที่มีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในทางบวก ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้สึกนึกคิดในทางบวกให้กับผู้อื่นด้วย
5. มีความเชื่อว่าจะสามารถช่วยเหลือผู้เรียนทุกคนให้ทำดีที่สุดเท่าที่จะทำได้
6. รู้จักที่จะนำแนวความคิดจากหลายๆ ทฤษฎีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

Strom (1971) ได้กล่าวถึงบุคลิก และพฤติกรรมของผู้สอน ควรประกอบด้วยลักษณะ ส่วนบุคคล กิจกรรมการเรียนการสอน และลักษณะการปฏิสัมพันธ์ การรับรู้ตนเอง การรับรู้ผู้อื่น

Hinchliff (1979) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการเรียนการสอนทางคลินิกที่สำคัญ นั้น ควรประกอบด้วย ลักษณะส่วนตัวของอาจารย์ รวมทั้งวิธีการสอนทางคลินิก ทักษะของอาจารย์ ต่อผู้เรียน รวมทั้งเป้าหมายของการศึกษานอกจากนี้การสอนที่มีประสิทธิภาพยังขึ้นอยู่กับ ความสอดคล้องระหว่างบุคลิกภาพเฉพาะตนของผู้สอน กับสภาพการณ์การสอนเฉพาะอย่าง ลักษณะผู้สอนโดย เฉพาะอาจารย์ในศาสตร์ทางคลินิก มีผลต่อความพึงพอใจ ความเครียดในการเรียนรู้ของผู้เรียน มีผลกระทบต่อเนื่องในการทำลาการเรียนรู้อาจได้ (Fox & others, 1963) ผู้สอนต้อง มีความสนใจกับสิ่งรอบตัว ชอบวิชาที่ตนสอนสามารถวางแผนและพัฒนาระบบให้ดี เหมาะสมกับวิชา ที่สอน (Manfreda, 1961)

ส. ศิวลักษณ์ (อ้างใน จินตนา ฮุนพันธ์, 2525) ได้เสนอข้อคิดเห็นว่าครูในอนาคตควรมี ลักษณะมีความรู้ในวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดี แสวงหาความรู้ในเรื่องที่ต้องสอนตลอดเวลา สนับสนุน ให้กำลังใจแก่ศิษย์ ให้สนใจแสวงหาความรู้อยู่เสมอ ชอบวิชาที่ตนสอน มีอารมณ์ขัน มีความจำดี พอ สมควร มีพลังทางจิตดี มีความเมตตา กรุณา มีความรับผิดชอบ และปลูกฝังให้เด็กรับผิดชอบทั้งใน และนอกห้องเรียน

พรชูลี คุณานุก (2523) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้ประสบผลสำเร็จในการสอน นั้นได้แก่ คุณสมบัติส่วนตัวด้านบุคลิกลักษณะ คุณสมบัติทางวิชาชีพด้านความรู้ในสาขาวิชา (Adams, 1969) ลักษณะของอาจารย์ ผู้ประสบความสำเร็จในการสอน จะต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง ปรับปรุงตนเอง และแสวงหาความก้าวหน้าทางวิชาการอยู่เสมอ มีความเอาใจใส่ในตัวนักศึกษา

อุทุมพร ทองอุไทย (2522) ได้ศึกษาถึงประสิทธิภาพการสอนในระดับอุดมศึกษาที่จะ ได้ผลดีนั้นประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. ลักษณะอาจารย์ ได้แก่ ลักษณะท่าทาง ความจริงใจ ความสนใจและความเป็น กันเองต่อผู้เรียน เป็นผู้นำและเป็นผู้มีความรู้ในสาขาวิชานั้นๆ อย่างแท้จริง ทันสมัยอยู่เสมอ
2. วิธีสอน ได้แก่ การจัดเตรียมกระบวนการเรียนการสอน การจัดห้องเรียน การเตรียมความรู้ ใช้คำราประกอบการเรียน มีทักษะในการสอนแบบต่างๆได้เหมาะสมกับเนื้อหา และเวลา มีการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจนเข้าใจง่ายทำให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการด้านความคิด
3. สัมพันธภาพระหว่างอาจารย์กับนิสิต มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างอาจารย์กับนิสิต อาจารย์ฟังความคิดเห็นจากนิสิต เป็นกันเอง ช่วยเหลือนิสิตทั้งในและนอกห้องเรียน

4. อุปกรณ์การสอนและการเรียนรวมถึงห้องปฏิบัติการ การใช้เครื่องมือต่างๆ ห้องสมุด ที่สมบูรณ์และตำราที่เป็นภาษาของตนเอง

5. การวัดผล มีการป้อนกลับและการเสริม ใช้การวัดผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน การสอนรู้จักออกข้อสอบที่ดีให้คะแนนอย่างยุติธรรม

6. ทศนคติของอาจารย์ต่อการสอน และต่อนิสิต อาจารย์มีการยกย่องนิสิตอย่างจริงจัง ตั้งใจสอน ดังนั้นอาจารย์ควรจะศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่จะทำให้การสอนได้ผลดี มีประสิทธิภาพ

สวัญ นิสิต (2517) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ลักษณะการสอนที่จะได้ผลดี มีประสิทธิภาพนั้น ควรประกอบด้วย

1. ผู้สอนจะต้องรู้จักคุณสมบัติของผู้เรียน เช่น ความสามารถ ความสนใจ พื้นฐานความรู้และลักษณะการเรียน พื้นฐานครอบครัว

2. ธรรมชาติของวิชาที่สอน และเนื้อหาวิชา

3. วัตถุประสงค์ของการสอน การเลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์

4. เทคโนโลยี ได้แก่ เทคนิคในการสอน การใช้อุปกรณ์ เครื่องมือช่วยสอนต่างๆ

5. สิ่งแวดล้อมภายนอก

6. การสำรวจตัวเองของผู้สอน ด้านความสามารถ ข้อบกพร่องและวิธีการแก้ไข

วิชชุ ชีวาลย์ปรีชา และคณะ (2513) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่จะทำให้การสอนดีมีประสิทธิภาพนั้น ต้องประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ความสนใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียน ความสามารถของผู้สอนในการใช้อุปกรณ์การสอน การจัดกิจกรรม และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เทคนิคการสอนต่างๆ

Brabam (1965) ได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมของอาจารย์ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งควรมีลักษณะ สอนได้รับความแตกต่างของนักศึกษาแต่ละคน มีความซื่อสัตย์ ให้โอกาส และเวลาที่เหมาะสมแก่นักศึกษา ไม่ทำให้นักศึกษาอาศัยหน้าผู้อื่น เป็นที่ปรึกษาแก่นักศึกษา มีความมั่นใจ เป็นผู้ที่มีอ่อนส้น ผ่อนฮาวได้ ทำงานร่วมกับนักศึกษาได้ดี เห็นใจนักศึกษา เตรียมการสอนและงานได้อย่างเหมาะสม สามารถอธิบายสิ่งที่นักศึกษาไม่เข้าใจ ให้นักศึกษารู้สึกว่าตนเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่ง ให้ความอบอุ่นแก่นักศึกษา ให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหาของนักศึกษาได้ มีความรับผิดชอบดี เข้าใจความต้องการของนักศึกษาแต่ละคน เป็นตัวอย่างที่ดี ควบคุมตัวเองดี กระตุ้นนักศึกษาเสมอ

พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2525) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญ 3 อย่างของการเป็นผู้สอนในคลินิก คือ

1. อึดทนทนที่คน ผู้สอนจะต้องมีอึดทนทนที่คนในทางบวก มีความเข้าใจตนเอง เข้าใจพฤติกรรมของตนเอง มีความสุขมีความรู้สึกว่ามีค่าในฐานะบุคคลในวิชาชีพพยาบาล ในฐานะที่เป็นครูผู้สอน เป็นผู้มีความมั่นใจในการสอน มองตนเองและคนอื่นในรูปของความเจริญอย่างต่อเนื่องทั้งด้านวิชาชีพและส่วนบุคคล

2. ความรู้ ผู้สอนจะต้องเป็นผู้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ในศาสตร์สาขาการพยาบาล และศาสตร์สาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และสามารถประยุกต์ ความรู้ทางด้านทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติอย่างเกิดประโยชน์ และมีการติดตามความก้าวหน้าทางด้านวิชาการอย่างต่อเนื่อง และที่จำเป็นคือต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ทางศึกษาศาสตร์ มีความรู้ในทฤษฎีการเรียนการสอน และมีความสามารถในการสอน ด้วยเช่นกัน

3. ความสามารถทางการพยาบาลในคลินิก ทั้งนี้เพราะวิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีการบริการเป็นแกนหลัก ดังนั้นผู้สอนวิชาชีพการพยาบาลจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถทางการพยาบาล มีทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แก่นักศึกษาได้ ความสามารถในการพยาบาลทางคลินิก จะต้องเป็นการพยาบาลในลักษณะสร้างสรรค์ - ซึ่งจะต้องแสดงถึงความสามารถ ดังนี้

3.1. ใช้หลักการ และแนวความคิดทางวิทยาศาสตร์ในการปฏิบัติการพยาบาล ให้ปรากฏในสถานการณ์จริง

3.2. ความสามารถทางเทคนิคที่แสดงออกควรรีดย่นได้ ด้วยหลักการและเหตุผล เพื่อสนองความต้องการของผู้ป่วยรายบุคคลได้

3.3. แสดงความสามารถในการรวบรวมศึกษาข้อมูล เพื่อให้ข้อตัดสินใจทางการพยาบาลอย่างเหมาะสม

3.4. วางแผนจัดรูปแบบ และสิ่งการกับบุคลากรต่างๆ อย่างถูกต้อง โดยได้ควบคุมให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ป่วย

3.5. สร้างรูปแบบของการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมีสัมพันธภาพที่ดี เพื่อการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เหมาะสม

นอกจากนี้ พวงเพ็ญ ชุณหปราณ (2534) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของอาจารย์ในคลินิก ควรเป็น

1. ผู้ที่มีความชำนาญในทักษะการพยาบาล มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนามาตรฐานในการพยาบาลให้ดีขึ้น

2. สามารถช่วยเหลือนักศึกษาในการเรียน เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาให้สูงสุด
3. มีความพึงพอใจในการให้การพยาบาล
4. มีความพึงพอใจในการสอน โดยเฉพาะการสอนรายบุคคล และการสอนกลุ่มย่อย
5. สามารถสร้างบรรยากาศที่พึงปรารถนาในการเรียนรู้ของนักศึกษา
6. วัตถุประสงค์ในการสอน เมื่อมีสถานการณ์ที่เหมาะสมในการเรียนรู้ทางคลินิกเกิดขึ้น

อาจารย์ผู้สอนทางคลินิกจะต้องมีความรู้อย่างดี ในแขนงวิชาที่ตนเองสอน อาจารย์และนักศึกษาเห็นว่ามีประโยชน์คุ้มค่าที่จะใช้ความรู้ ประสบการณ์ ความฉลาด เท่าที่แต่ละคนมีอยู่ในการเรียนการสอนร่วมกัน เป็นผู้ช่วยเหลืออำนวยความสะดวก ช่วยให้ผู้เรียนได้กำหนดรู้เองว่ามาเรียนเพื่ออะไร ได้เคยเรียนรู้อะไรมาแล้วเป็นพื้นฐาน ต้องการความช่วยเหลืออย่างไรบ้าง เพื่อช่วยให้เรียนรู้ได้ดีขึ้นมีความเชื่อถือ และไว้วางใจ พอที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยเสรี ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะทางด้านวิชาการเท่านั้น

สมรรถนะของอาจารย์ในการจัดการเรียนการสอนในคลินิกที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การจัดการเรียนการสอนการพยาบาลทางคลินิก เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักศึกษาได้พัฒนา ความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลด้วยตนเอง มีการจัดเนื้อหาวิชาที่ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจตนเองได้ดีขึ้น และเป็นไปตามความต้องการเรียนรู้ของตน อาจารย์มีหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นให้นักศึกษารู้จักตนเอง ใช้ความรู้ความสามารถและพัฒนาการเรียนรู้อุบัติการณ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นปัญหาและความต้องการของนักศึกษา มากกว่าวิชาที่เรียน ตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษา อาจารย์ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถสูง เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักศึกษา แต่มีใจดีด้วยแบบ นักศึกษาจะพัฒนาตนเองไปในทางที่ตนตัดสินใจ ภายในขอบเขตวิชาชีพ นักศึกษา และอาจารย์ร่วมกันเรียนรู้ มีสิทธิและเสรีภาพในการเลือกสิ่งที่ตนเห็นว่าสำคัญ รับผิดชอบกิจกรรมการเรียนและงานที่ได้รับมอบหมาย มีประสบการณ์การฝึกปฏิบัติงาน ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีการอภิปรายระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาและระหว่างนักศึกษาด้วยกันอย่างกว้างขวาง อาจารย์จะไม่ให้คำตอบทุกครั้ง แต่จะกระตุ้นให้นักศึกษาค้นหาคำตอบเอง ร่วมกันสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองในการแก้ปัญหา หรือสถานการณ์นั้นๆ โดยการใช้เหตุผลหรือสถานการณ์จริงบนข้ออุปมา

สมรรถนะการจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในสถานการณ์การสอนทางคลินิก จะประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหวังมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถของอาจารย์ในด้านต่อไปนี้

1. การเตรียมการเพื่อการเรียนรู้

การเตรียมการสอนของผู้สอน มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจำแนกผู้สอนที่มีประสิทธิภาพออกจากผู้สอนที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้จะไม่มีวิธีการใดเลยที่จะซ่อนหรือปิดบังไม่ให้ผู้อื่นทราบได้ว่า ไม่ได้เตรียมการสอนมาก่อน (Sheffield, 1974) ผู้สอนจะต้องรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคลและตอบสนองความต้องการระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยการจัดการเรียนการสอนที่สามารถยึดหยุ่นได้ตามความสามารถของผู้เรียน ใช้อุปกรณ์และวิธีการสอนหลายวิธี ละเว้นการสอนแบบทางเดียวทำในสิ่งที่เป็นไปได้จริง ไม่ใช่อุดมคติ การทำงานหรือสอนจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบในด้านเวลา ขนาดของชั้นเรียน ความสามารถที่แตกต่างกัน ภูมิหลังของผู้เรียน และอุปกรณ์การสอน พยายามจัดการสอนให้ดีที่สุดด้วยข้อจำกัดขององค์ประกอบเหล่านั้น ใช้การวางแผนการสอนร่วมกับผู้เรียน ใช้กระบวนการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนต้องพยายามรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล และจะต้องพยายามให้ผู้เรียนได้รู้จักกันด้วย นอกจากนี้การสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน ความเอาใจใส่ในผู้เรียน จะทำให้บรรยากาศในการเรียนมีการปรึกษาหารือกันได้ง่ายขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับบุคลากรในสถานที่ปฏิบัติงานจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริม หรือเป็นอิทธิพลต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ผลการเรียน และผลงานของนักศึกษาเป็นที่พึงพอใจ อาจารย์และบุคลากรจึงต้องมีความร่วมมือที่ดีต่อกัน สนใจและช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เป็นพยาบาลที่สมบูรณ์ ทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจจากการสอน ทั้งเป็นรายบุคคลและกลุ่ม มีความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้การจัดสภาพแวดล้อมควรเหมาะสมด้วยเช่นกัน (Hinchiff, 1979)

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีผลต่อการพัฒนาความรู้ ความสามารถคือ ผู้สอนที่มีประสบการณ์ในวิชาที่สอน ผู้เรียนได้มีปฏิบัติเรื่องที่เรียน มีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการเรียน คือ ความสนใจในวิชาที่เรียน ผู้สอนมีความเป็นกันเองและวิธีการสอนของอาจารย์ที่ใช้การอภิปรายมากขึ้น จะทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากขึ้น เช่นกัน

การเรียนรู้เกิดขึ้นตลอดเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ การจัดการเรียนการสอนสามารถทำให้เกิดขึ้นได้ โดยวิธีสื่อเป็นตัวนำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สิ่งจูงใจการเรียนรู้มาจากความต้องการภายในซึ่งแท้จริงและคงทนกว่าสิ่งจูงใจภายนอก

2. การสนับสนุนการเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ (Student - Centered Learning) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) ตลอดไปนั้น อาจารย์จะต้องปรับปรุงพฤติกรรมการสอนของตน จากการทำเป็นผู้อธิบายความรู้ฝ่ายเดียว มาสู่การทำเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (Facilitator) ของนักศึกษา มีการกระตุ้นให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือ เป็นผู้ร่วมคิดและเป็นเพื่อนกับนักศึกษา (Combs, 1965) อาจารย์ควรเป็นผู้อำนวยความสะดวกมากกว่า การเป็นผู้ควบคุม การสอนนั้นควรอยู่ในบรรยากาศของความเชื่อใจว่างใจและเอื้ออาทร ทำให้นักศึกษาได้รับการสนับสนุนในการเรียนรู้ประสบการณ์ทางคลินิก (Reilly, 1992) อาจารย์ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ทางวิชาการที่เข้มแข็ง สามารถถ่ายทอดความรู้ได้เป็นอย่างดี โดยการใช้คำถามกระตุ้นการคิดค้นคว้า การถามคำถามก็เป็นส่วนสำคัญของการเรียนในคลินิก ทำให้ความเข้าใจของนักศึกษาระจางมากขึ้น (พวงเพ็ญ ชุณหพราน, 2533) การสอนที่จะช่วยให้นักศึกษาได้คิดค้นหาคำตอบ อาจารย์ควรเตรียมคำถาม เพื่อจูงใจให้นักศึกษาอยากตอบ ออยากเรียน ลักษณะคำถามที่ใช้ไม่ควรจะเป็นลักษณะคำถามเปิดที่มีคำตอบตายตัว หรือไม่ควรเป็นคำถามที่กว้างจนเกินไป จนหาคำตอบที่ถูกต้องไม่ได้ วัลลภา เทนหัสสิน ณ อุษษยา (2534) ได้เสนอวิธีการตั้งคำถามในการสอนว่า คำถามที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. เป็นคำถามที่สามารถหาคำตอบได้ และสอดคล้องกับบทเรียนหรือหลักสูตร
2. เป็นคำถามที่ไม่แคบจนเกินไป หรือเป็นคำถามที่กว้างเกินไป
3. เป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดบ้าง
4. คำถามควรจะมีชัดเจน ไม่วกวนสับสน

คำถามมีบทบาทอย่างมากในกระบวนการเรียนการสอน ดังที่ Carin and Sund (1971) ได้กล่าวว่า การใช้คำถามเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน ไม่มีเทคนิคใดที่ผู้สอนใช้บ่อยเท่ากับการใช้คำถาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำถามที่ก่อให้เกิดกระบวนการคิดของผู้เรียน คำถามของผู้สอนมีอิทธิพลต่อผู้เรียน การใช้คำถามของผู้สอน เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลที่สุดในการสอนและประสิทธิภาพที่สำคัญที่สุดของคำถามคือ เป็นทางที่จะนำไปสู่การคิดของผู้เรียน

การใช้คำถามเป็นสิ่งจำเป็นมากในการสอนในชั้นเรียน ซึ่งการเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาต่อผู้เรียนแล้วให้ผู้เรียนร่วมกันคิดหาคำตอบนั้น จะเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้ ไปสู่การปฏิบัติได้ (รุจิรา สืบสุข, 2528) โดยเฉพาะการนำกรณีตัวอย่างหรือการนำสถานการณ์จริงมาสร้างเป็นปัญหาทางการพยาบาล

อาจารย์จะต้องสามารถให้คำแนะนำ หรือชี้แนะในสิ่งที่ถูกต้อง เมื่อนักศึกษาปฏิบัติไม่ถูกต้อง รวมถึงการเฉลยคำตอบเมื่อมีการซักถาม หรือทดสอบ การใช้คำถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจของนักศึกษาที่ใช้กันอยู่มี 3 ชนิด (de Tornyay & Thompsons, 1982) คือ คำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือคำถามที่ต้องการคำตอบเชิงพรรณนา คำถามซึ่งต้องการคำตอบเชิงชี้แจงซึ่งจะช่วยให้ นักศึกษาใช้ความคิดมากกว่าคำถามเชิงพรรณนา และคำถามที่กระตุ้นการอภิปรายประเด็นปัญหาที่เป็นข้อโต้เถียง คำถามเหล่านี้จะกระตุ้นให้นักศึกษาได้เรียนรู้ด้วยตนเอง มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ การประเมินรวมทั้งการแก้ปัญหา และการพัฒนาค่านิยมในลักษณะต่างๆกัน คำถามที่ใช้จะต้องไม่เป็นลักษณะที่คลุมเครือ เพราะจะไม่สามารถกระตุ้นนักศึกษาให้มีความคิดในทางสร้างสรรค์ได้ นอกจากนี้อาจารย์ควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รับผิดชอบมีความเชื่อมั่นในตนเอง สนใจพฤติกรรมของศิษย์ (ทองจันทร์ หงส์ลดารมภ์, 2535) มีการชมเชยให้กำลังใจ การที่ผู้สอนสนใจฟังและชมเชยเมื่อนักศึกษาแสดงความคิดเห็น จะทำให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นมากขึ้น นักศึกษาที่ได้รับคำชมเชยจากผู้สอนจะมีผลการเรียนดีกว่า นักศึกษาที่ไม่ได้รับคำชมเชย ผู้เรียนที่มีผลการเรียนสูงขึ้น เมื่อได้รับคำชมเชยไม่ว่าผู้นั้นจะเรียนเก่งหรือเรียนไม่เก่งก็ตาม (de Tornyay & Thompsons, 1982) แต่ถ้าหากว่าการชมเชยนั้นปราศจากท่าทางที่จริงใจก็จะให้ผลทางลบ มากกว่าทางบวก

การแนะนำแหล่งข้อมูลและการใช้แหล่งข้อมูล เพื่อการศึกษาค้นคว้าก็เป็นสิ่งจำเป็นเช่นกัน เพราะห้องสมุดเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ห้องสมุดควรมีการจัดการให้สอดคล้องกับแนวความคิดใหม่จำนวนและคุณภาพของหนังสือ วารสาร เทป วิดีทัศน์ ตลอดจนอุปกรณ์ที่ช่วยในการค้นคว้า เช่น คอมพิวเตอร์ การติดต่อกับห้องสมุดอื่น วัสดุทัศนูปกรณ์ต่างๆ เหล่านี้จะช่วยมากในการเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง (ทองจันทร์ หงส์ลดารมภ์, 2534) แม้ว่าสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ยังประสบปัญหา ในเรื่องการได้รับการจัดสรรงบประมาณยังไม่เหมาะสม ปริมาณและจำนวนรายการหนังสือในห้องสมุดไม่เพียงพอ การมีห้องสมุดที่สมบูรณ์ อาจารย์มีการแนะนำนักศึกษาในการใช้อุปกรณ์ต่างๆจะช่วยให้ประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ดีขึ้น อาจารย์จึงเป็นผู้มีความสำคัญในการที่จะชี้แนะแหล่งทรัพยากร ข้อมูลทางการศึกษา ทั้งที่มีอยู่ภายใน

ในสถาบัน และนอกสถาบัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการใช้ เพราะการใช้เวลาในการค้นหา เอกสาร ตำรา ที่มากเกินไปอาจจะมีผลกระทบต่อความสนใจ และความตั้งใจในการเรียนรู้ของ นักศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากนักศึกษาต้องใช้เวลาสำหรับการเรียนรู้กิจกรรมอื่นๆด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ ลักษณะบุคลิกภาพ ทักษะของอาจารย์ที่มีต่อนักศึกษาและวิชาที่สอน บรรยากาศในห้องเรียนและทักษะ ในการสอนยังมีส่วนช่วยให้ประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ดีขึ้น อาจารย์ควรสอนให้นักศึกษาได้ ตระหนัก สนใจฝึกฝนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จัดโอกาสและสภาพแวดล้อมให้นักศึกษาได้พัฒนา ไปตามแนวทางของตน อำนาจความสะดวกให้นักศึกษา ไปสู่การเรียนรู้ได้ตรงตามเป้าหมายที่ วางไว้ เสริมสร้างบุคลิกภาพให้เป็นตัวของตัวเอง มีทัศนคติกว้างขวาง เกิดความคิดริเริ่มต่างๆขึ้น ตรวจสอบและติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (มอริ นภาพรรณสกุล, 2529)

สรุปได้ว่า กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้โดยตรงของอาจารย์ ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกได้แก่ การสอน การแนะนำ สนับสนุน จัดสภาพแวดล้อมของการเรียนการสอนให้ นักศึกษาสามารถประยุกต์ความรู้ทางด้านทฤษฎี มาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกได้อย่าง มีประสิทธิภาพ

3. การร่วมกันเรียนรู้

การให้ผู้เรียนมีการเรียนนั้น จะต้องชักจูงให้ผู้เรียนปรับความเชื่อ และการรับรู้ของตน ให้สามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ เปลี่ยนไปจากเดิม และแสดงพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจากเดิมเช่นกัน (Combs, 1965)

การที่ผู้สอนจะโน้มน้าวผู้เรียนให้ปรับความเชื่อ และการรับรู้ นั้น ผู้สอนจะต้องแสดงให้เห็นว่า ผู้สอนให้ความสนใจ ใส่ใจกับความรู้สึกของนักศึกษา รู้ถึงปัญหาต่างๆ ใส่ใจและตอบสนอง ต่อความคิดเห็นของนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศรีสวาท ชัยธรรม (2537) ที่พบว่า อาจารย์สามารถรับรู้ความรู้สึกของนักศึกษาได้ถูกต้อง และสามารถสื่อสารให้นักศึกษาทราบว่า อาจารย์เข้าใจความคิดและความรู้สึกของนักศึกษา เพราะการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่ เกิดขึ้นร่วมกัน มีการรับผิดชอบร่วมกัน ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ผู้สอนเป็นทั้งผู้เรียนและผู้สอน ในเวลาเดียวกัน ผู้สอนจะเรียนรู้ในขณะสอน เพราะผู้สอนต้องมีการเตรียมการสอน การคิด วิเคราะห์ รวบรวมข้อมูล เลือกใช้วิธีการเสนอความคิดต่อผู้เรียน และเมื่อสอนเสร็จสิ้นแล้วถึง ต้องมีการประเมินผลการสอน ซึ่งผู้สอนจะประจักษ์ว่าตนเองมีความรู้เพิ่มมากขึ้น (Clark, 1978) ส่วนทางด้านผู้เรียนนั้นก็จะเป็นทั้งผู้สอนและผู้เรียนด้วยเช่นกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของ

คนกับผู้สอน ผู้เรียนและผู้สอนเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน มีการกระตุ้นให้อีกฝ่ายหนึ่งใช้ศักยภาพของตนเองเต็มที่ ผู้เรียนและผู้สอนสลับบทบาทกัน (เจลิม วราวิทซ์, 2525) การจัดการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนจะต้องตระหนักว่าผู้เรียนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับอย่างเดียว แต่จะต้องเป็นผู้ให้ด้วย ผู้สอนจะต้องมีบทบาทผู้เรียนด้วย เพื่อช่วยให้ผู้สอนเกิดการเรียนรู้ถึงความต้องการของผู้เรียนเพื่อจะได้จัดการสอนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพราะการฝึกประสบการณ์ทางคลินิกของนักศึกษา นักศึกษาจะต้องการความช่วยเหลือจากอาจารย์ทั้งในด้านการเรียนรู้ และด้านส่วนตัว บรรยากาศของการเรียนรู้ควรอยู่ในลักษณะที่อาจารย์และนักศึกษาเรียนรู้ไปด้วยกันอาจารย์ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักศึกษา (Reilly, 1992) มีการวางแผนเพื่อการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษา การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน การกระตุ้นชี้แนะนักศึกษาในทางบวก และชี้แนะในส่วนที่นักศึกษาควรจะเรียนรู้ มีความจริงใจกับนักศึกษา อาจารย์ต้องเป็นผู้ที่ชวนชวนอยู่ตลอดเวลา การรู้ไปทุกสิ่งทุกอย่างนั้นย่อมเป็นไปได้ แต่ควรจะต้องมีคุณลักษณะคิควิเคราะห์ ประการหนึ่งของพยาบาล (Rosendahl, 1974) นั่นคือ การเป็นผู้ที่ศึกษาเรียนรู้อยู่เสมอและต้องเป็นการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง

กล่าวโดยสรุปคือ การเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นร่วมกัน เป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ผู้สอนเป็นทั้งผู้เรียนและผู้สอนในเวลาเดียวกัน เพราะผู้สอนจะเกิดการเรียนรู้ในขณะสอนและเตรียมการสอน โดยการคิดวิเคราะห์ รวบรวมข้อมูล เลือกใช้วิธีการสอนและประเมินผลการสอน ซึ่งผู้สอนจะประจักษ์ว่าตนเองมีความรู้เพิ่มมากขึ้น ทางด้านผู้เรียนนั้นก็จะเป็นทั้งผู้สอนและผู้เรียนด้วยเช่นกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของคนกับผู้สอน ผู้เรียนและผู้สอนเกิดการยอมรับซึ่งกันและกันใช้ศักยภาพของตนเองเต็มที่ นอกจากนี้บรรยากาศของการเรียนการสอนจะต้องเป็นแบบเปิดเผย มีความซื่อสัตย์จริงใจ ไว้วางใจ มีการยอมรับความสามารถของตนเอง ผู้เรียนจะมีความรับผิดชอบในการแสวงหาความรู้ มีการพัฒนาทัศนคติและทักษะของตน

4. การส่งเสริมพัฒนาการในฐานะบุคคล

สมรรถนะของอาจารย์ในการส่งเสริมพัฒนาการในฐานะบุคคลนั้น อาจารย์จะต้องสร้างบรรยากาศของการเรียนการสอนให้เป็นแบบเปิดเผย แสดงให้เห็นถึงประสบการณ์การเผชิญปัญหา รวมทั้งวิถีการแก้ไขของตนต่อนักศึกษา เพื่อให้ให้นักศึกษาได้เห็นแนวทาง และสามารถแก้ไขปัญหาได้ มีความซื่อสัตย์จริงใจ ไว้วางใจ มีการยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความเชื่อมั่น

ยอมรับความเป็นบุคคลของนักศึกษา และประจักษ์ในความสามารถของตนเอง แต่จากผลการวิจัยของ ศรสุวาท ชัยธรรม (2537) พบว่า อาจารย์ยอมรับในความเป็นบุคคลของนักศึกษาในระดับปานกลาง การมอบหมายงานคำนึงถึงความสามารถของนักศึกษาแต่ละบุคคลในระดับน้อย ซึ่งสนับสนุนการวิจัยของ Theis (1986) พบว่า อาจารย์ขาดการยอมรับในตัวบุคคลของนักศึกษา มีการตำหนินักศึกษาในที่สาธารณะ และต่อหน้าผู้ปวย นักศึกษาจะมีความรับผิดชอบในการแสวงหาความรู้ มีการพัฒนาทัศนคติ ทักษะ การที่จะพัฒนาการเรียนรูของนักศึกษา วิธีการสอนของอาจารย์ที่จัดกระทำนั้น มิได้มุ่งพัฒนาแต่เพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่งค่อนักศึกษาเท่านั้น นอกจากนี้การมอบหมายงานของอาจารย์ ควรจะคำนึงถึงความสามารถของนักศึกษาแต่ละบุคคล อาจารย์ควรมีการทักทายได้ถามความรู้สึก ความคิดเห็นของนักศึกษาให้มากกว่าเดิมเพราะจากผลการวิจัยพบว่า อาจารย์มีการทักทายได้ถามความรู้สึกของนักศึกษา ในระดับน้อย นักศึกษามีความพึงพอใจระดับปานกลาง ด้านการมอบหมายงานให้ค้นคว้าเพิ่มเติมภายนอกชั้นเรียน และการเรียนรู้วิธีการเรียนที่ดีที่จะสามารถทำงานให้เสร็จทันเวลา มีความพึงพอใจระดับปานกลาง ด้านอาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาพูดคุยทั้งในเรื่องที่เกี่ยวข้อง และไม่เกี่ยวข้องกับวิชาที่เรียน การให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับวิชาที่เรียน นักศึกษามีความพึงพอใจระดับน้อย เรื่องอาจารย์พูดคุยกับนักศึกษาอย่างเป็นทางการเอง อาจารย์ไม่ละเอียดอ่อนในการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของนักศึกษา นักศึกษาต้องการให้อาจารย์เข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของนักศึกษาด้วย ซึ่งอาจารย์ในสถาบันการศึกษาการพยาบาลยังไม่สามารถปฏิบัติได้ เนื่องจากการะงานของอาจารย์มาก (มธุรี นภาพรรณสกุล, 2529) ในการเข้าถึงผู้เรียนนั้น ทองจันทร์ หงส์คารมภ์ (2524) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนทุกระดับ ผู้เรียนต้องการผู้สอนที่มีความรู้ดี มีประสบการณ์ มีวิธีการสอนดี เป็นกันเอง และเข้าใจผู้เรียน ดังนั้นบรรยากาศการเรียนรูที่ดี ควรจะเกิดขึ้นจากความสอดคล้องกัน นั่นคือ ผู้สอนควรสอนด้วยความเข้าใจ และเห็นอกเห็นใจผู้เรียน ให้ข้อคิดชมอย่างสุติธรรมตรงไปตรงมา เต็มไปด้วยความหวังดี ขณะเดียวกันก็ควรชี้แนะผู้เรียนให้เห็นถึงความเหมาะสม ความถูกต้อง วินัยในการเรียนพร้อมกันไปด้วย เพราะการเป็นครูที่ดีนั้น นอกจากความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการและด้านเทคนิคการสอนแล้ว ควรประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม ความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดีพร้อมที่จะช่วยเหลือ ซึ่งสามารถแสดงออกอย่างง่ายๆ โดยการทักทายได้ถามความรู้สึก ซักถามปัญหาในการปฏิบัติงาน หรือด้านส่วนตัวของนักศึกษา แสดงถึงความสนใจ ความเอื้ออาทรต่อนักศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งที่นักศึกษาต้องการจากอาจารย์มาก (Goodwin & Steven, 1993) ได้ศึกษาถึงลักษณะของการเป็นครูที่ดี โดยการสอบถามจากนักศึกษา พบว่า นักศึกษาให้ความสำคัญเรื่อง

การให้ความสนใจและการเอื้ออาทร เป็นอันดับหนึ่งของการเป็นครูที่ดี

ดังนั้น อาจารย์ควรให้ความสำคัญและแสดงออกถึงความเอื้ออาทรต่อนักศึกษาด้วย โดยการให้กำลังใจในการแก้ปัญหาต่อนักศึกษา ให้ความช่วยเหลือเมื่อนักศึกษาต้องการ ทั้งด้านการเรียนรู้และส่วนตัว การทักท้วงได้ตามความรู้สึก การเข้มแข็งแจ่มใสกับนักศึกษาในการปฏิบัติงาน เพราะถ้านักศึกษาเกิดความตึงเครียด เข้ากันไม่ได้กับอาจารย์ หรือมองอาจารย์เป็นเพียงผู้ตรวจสอบให้คะแนนก็จะสกัดกั้นการเรียนรู้ของนักศึกษา (พวงเพ็ญ ชุณหปราณ, 2534) อาจารย์ต้องยอมรับว่านักศึกษาเป็นบุคคลที่มีค่า และความเป็นบุคคลทั้งความรู้สึก และความคิด ให้อิสระนักศึกษาในการแสดงความคิดเห็นโดยปราศจากความกลัว วิธีการสอนที่เลือกใช้ก็จะเกี่ยวข้องกับวิธีที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลนักศึกษาได้ใช้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ กระตุ้นให้มีการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งอาจารย์ก็ต้องปฏิบัติในแนวเดียวกัน

5. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะ

การศึกษาสาขาวิชาชีพการพยาบาลทั้งทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ดังที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

จินตนา ชุณหพันธ์ (2527) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษาสาขาวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษาดังต่อไปนี้

1. อาจารย์พยาบาล เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ นักศึกษาประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในด้านการศึกษา อาจารย์พยาบาลซึ่งทำการสอนวิชาการพยาบาลทั้งทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่าประสิทธิภาพของระบบการเรียนการสอนส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของอาจารย์ อาจารย์ควรมีคุณสมบัติส่วนตัวและคุณสมบัติทางวิชาชีพที่ดีเหมาะสม เพื่อเป็นแบบอย่างแก่นักศึกษาที่จะเลียนแบบได้

2. นักศึกษาพยาบาล เป็นปัจจัยสำคัญในระบบการเรียนการสอนซึ่งขาดไม่ได้ ถ้าไม่มี นักศึกษาพยาบาลก็จะไม่มีการศึกษาทางสาขาวิชาชีพพยาบาล นักศึกษาพยาบาลที่อยู่ชั้นปีที่ 1 และ 2 นั้นอยู่ในวัยรุ่นตอนปลายเข้าสู่ผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งเป็นวัยที่มีพลังในตัวสูง มีความรับผิดชอบ มีเป้าหมายของชีวิต มีความรู้ ความเชื่อ ความต้องการ ความคาดหวัง ถ้านักศึกษาไม่ได้รับความเข้าใจจากอาจารย์พยาบาล จะทำให้ขาดแรงจูงใจในการศึกษาค้นในสาขาวิชาชีพพยาบาลต่อไป

3. หลักสูตร เป็นแนวทางให้อาจารย์จัดการเรียนการสอน และประสบการณ์ต่างๆทั้งทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ตามที่ต้องการ หลักสูตรจะเป็นเครื่องมือสำหรับอาจารย์พยาบาลที่จะนำนักศึกษาไปสู่จุดหมายปลายทางที่สังคมคาดหวังไว้ หลักสูตรเป็นตัวป้อนสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนการสอน และความคาดหวังของสังคมเป็นอย่างมาก ดังนั้นหลักสูตรจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาอาจจะเบื่อหน่ายต่อการศึกษาระดับวิชาชีพพยาบาล และอาจเรียนวิชาชีพนี้ไม่สำเร็จได้

4. สิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ตลอดจนพัฒนาการทางด้านต่างๆของมนุษย์เป็นอย่างมาก นักศึกษาแต่ละคนจะประสบผลสำเร็จทางการศึกษาและพัฒนาการทางด้านต่างๆ สิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยเสริมการเรียนการสอนในวิชาชีพพยาบาล ได้แก่ สภาพห้องเรียน การจัดเวลาเรียน การเลือกแหล่งวิทยาการต่าง ๆ โรงพยาบาลที่เป็นแหล่งฝึกปฏิบัติงาน ถ้าสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนไม่อำนวยความสะดวกแก่นักศึกษา จะมีผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษา และเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการศึกษาระดับวิชาชีพพยาบาลได้

5. กระบวนการดำเนินงาน จะเริ่มต้นจากการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน การกำหนดเนื้อหาวิชา การดำเนินการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน สำหรับการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนนั้น จะเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา อาจารย์สามารถกำหนดเนื้อหาวิชาที่สอน เลือกวิธีสอน ประสบการณ์การเรียนรู้ และวิธีประเมินผล

บุญชม ศรีสะอาด (2537) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนสำเร็จหรือล้มเหลวของนักศึกษา ดังนี้

1. ผู้สอน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะหลายประการ เช่น ความรู้ความสามารถ ความรู้ในเนื้อหาสาระที่สอน ความรู้ในเทคนิคการสอน ความรู้ในสภาวะแวดล้อมอื่นๆ ความตั้งใจในการสอน

2. ผู้เรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดในระบบการเรียนการสอน ซึ่งจะบรรลุผลสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของผู้เรียนหลายประการ เช่น ความถนัด ความรู้พื้นฐานเดิม ความพร้อม ความสนใจ และความพากเพียรในการเรียน ทักษะในการเรียนรู้ ความสามารถในการเข้าใจสิ่งที่เรียน

3. หลักสูตร เป็นองค์ประกอบหลักที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หลักสูตรประกอบด้วย องค์ประกอบพื้นฐาน 4 ประการคือ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระที่เรียน กิจกรรมการ เรียนการสอน และการประเมินผล

4. สิ่งอำนวยความสะดวก หรือสิ่งแวดล้อมการเรียน เช่น ห้องเรียน สถานที่เรียน ประกอบด้วย โต๊ะ เก้าอี้ แสงสว่าง อากาศ อุณหภูมิ กระดานดำ เป็นต้น ซึ่งจัดเป็นองค์ประกอบสำคัญอีก อย่างหนึ่งของระบบการเรียนการสอน

การประเมินผล เป็นองค์ประกอบสำคัญอันหนึ่งของระบบการเรียนการสอน ซึ่งถือว่าเป็น กระบวนการที่ควบคุมให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ นั่นคือ การเรียนการสอนที่มี ประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ ส่วนแรกเป็นการประเมินผลการเรียน มี 3 ตอน คือ การประเมินผลก่อนเรียน การประเมินผลระหว่างเรียน การประเมินผลหลังเรียน ส่วนที่ 2 คือ การประเมินผลการสอนของอาจารย์

การประเมินผลก่อนเรียนนั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นการตรวจสอบว่านักศึกษา มีความรู้ ทักษะ และทักษะ ก่อนจะเข้าเรียนอย่างไรบ้าง เนื่องจากตามลักษณะของการ เรียนรู้จะต้องเรียนจากง่ายไปหายาก และอาจารย์สามารถรู้พื้นฐานเดิมของนักศึกษาเพื่อจะได้จัด ประสบการณ์การเรียนรู้ให้ต่อเนื่องกัน นอกจากนี้ยังช่วยให้อาจารย์ได้ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเปรียบ เทียบกับพฤติกรรมหลังเรียน ส่วนการประเมินผลระหว่างเรียนจะเป็นการประกันว่าประสบการณ์ที่ ผู้เรียนกำลังได้รับเป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนา เป็นการประเมินว่าการสอนของอาจารย์ เร็วกว่าความสนใจของผู้เรียนได้ ซึ่งจะเป็นข้อมูลช่วยให้ผู้สอนดำเนินการปรับปรุง การดำเนินการ สอนของตนได้ทันที และการประเมินผลหลังเรียนเป็นการประเมินผลสรุปเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข ส่วนต่างๆของระบบการสอน

6. การวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Hart (1954) ได้สำรวจความคิดเห็นของนักเรียนปีสุดท้ายของ Ten Thousand High School เกี่ยวกับครูและการสอนของครูในปี ค.ศ. 1934 สรุปคุณสมบัติของครูที่ดี คือสามารถ จูงใจให้นักเรียนเกิดความสนใจในวิชาที่ตนสอน ฉลาด มีอารมณ์ขัน สนใจนักเรียน นับถือความคิดเห็นของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ส่วนลักษณะที่นักเรียนไม่ต้องการคือ ไม่ได้เตรียมการสอนมาอย่างดี ไม่สามารถอธิบายข้อข้องใจต่างๆ ไม่รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน

อาชาตพลาบาทักเรียน

Virginia (1965) ได้วิจัยเรื่องพฤติกรรมของครูพยาบาลที่มีประสิทธิภาพโดยใช้ผู้อำนวยการพยาบาล ครูพยาบาลและนักเรียนพยาบาลรวม 178 คนเป็นตัวอย่างประชากรในปี ค.ศ. 1965 สรุปผลได้ว่า ครูที่มีประสิทธิภาพต้องเป็นบุคคลที่ยอมรับว่า นักเรียนเป็นบุคคลคนหนึ่ง มีความซื่อสัตย์ ไม่ทำให้นักเรียนอายต่อหน้าผู้อื่น ให้เวลาและโอกาสที่เหมาะสมแก่นักเรียน เป็นที่ปรึกษา สนใจนักเรียน มีความรับผิดชอบ เป็นตัวอย่างที่ดี

Margaret (1968) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูพยาบาลที่ประทับใจและไม่ประทับใจนักเรียนพยาบาลในปี ค.ศ. 1966 โดยให้นักเรียนพยาบาล 5 แห่งจาก 16 รัฐเป็นตัวอย่างประชากร พบว่าพฤติกรรมของครูพยาบาลที่ประทับใจนักเรียนพยาบาลมาก คือ การได้รับความช่วยเหลือจากครูพยาบาลเมื่อปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย สนับสนุนให้กำลังใจนักเรียนสม่ำเสมอ สอนให้นักเรียนมองเห็นข้อเท็จจริงในความแตกต่างของมนุษย์ ใจใจให้นักเรียนรู้จักใช้ความคิด มีความเป็นกันเอง จริงใจ ให้ความอบอุ่น ให้คำปรึกษาและเป็นตัวอย่างที่ดี ส่วนพฤติกรรมที่ไม่ประทับใจคือ ครูไม่สนใจนักเรียนไม่ให้ความช่วยเหลือขณะปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย ตีเตือนว่ากล่าวต่อหน้าบุคคลอื่น ไม่เตรียมพร้อมก่อนสอนและให้คะแนนไม่ยุติธรรม

Poque (1967) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอาจารย์ในอุดมคติของนักศึกษา ณ วิทยาลัยฟิลแลนเดอร์สมิท (Philander Smith) จำนวน 530 คนแยกตามชั้นปี ผลการวิเคราะห์พบว่า อาจารย์ในอุดมคติ ต้องมีความรู้ในเนื้อหาวิชาดี เป็นผู้มีการวัดผลดี มีความสามารถในการอธิบายอย่างชัดเจน การมีส่วนร่วมในการวิจัย การคำนึงถึงอายุ ความสนใจของผู้เรียนเป็นรายบุคคล กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี

George & Julius (1968) ได้ทำวิจัยเพื่อประเมินการสอนของอาจารย์ที่เกิดขึ้นเสมอในห้องเรียน พบตัวประกอบของการสอน 9 อย่างได้แก่ อาจารย์ให้ความสนใจ และกระตุ้นความคิดเห็นของนักศึกษา บรรณาณาที่จะช่วยผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี มีความเห็นอกเห็นใจผู้เรียน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เปิดโอกาสให้วิจารณ์ซักถาม มีอารมณ์ขัน มีความยืดหยุ่น มีอิสระในการจัดกิจกรรมการสอน

Layton (1969) ได้วิจัยเกี่ยวกับทัศนคติ และพฤติกรรมของอาจารย์ที่มีผลต่อการเรียนของนักศึกษา โดยให้นักศึกษาพยาบาลหลักสูตร 2 ปีเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่ากิริยาที่ช่วยในการเรียน คือ สนใจและยอมรับนักศึกษาเป็นบุคคลหนึ่ง เต็มใจที่จะตอบคำถามและอธิบายสิ่งต่างๆ ให้กำลังใจยกย่องให้นักศึกษาได้แสดงความสามารถของตน ส่งเสริมให้นักศึกษามีความก้าวหน้า

Minus (1970) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมของอาจารย์ โดยใช้แบบสอบถามประเมินค่า และเปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นส่วนตัวด้วย ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของอาจารย์ที่พึงประสงค์ คือ ให้คะแนนอย่างยุติธรรมมีความสามารถกระตุ้นให้นักศึกษาสนใจบทเรียน

Lowerly & other (1971) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาศาสนาและคณาจารย์ ในการประเมินผลการสอนของอาจารย์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาศาสนาและอาจารย์ประเมินว่า ต้องการอาจารย์ที่มีประสบการณ์ด้านการสอน มีความสัมพันธ์กับนักศึกษาเป็นอย่างดี เปิดโอกาสให้นักศึกษาติดต่อกับอาจารย์อย่างใกล้ชิด มีความเป็นกันเอง มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนอย่างแท้จริง

Thoman & Penny (1975) ได้ศึกษาตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการสอนของอาจารย์ โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่าซึ่งนักศึกษา อาจารย์และผู้บริหารเป็นผู้ประเมินพบว่า ตัวแปรหนึ่งที่แสดงถึงการสอนของอาจารย์มีประสิทธิภาพ คือ การเข้าใจให้นักศึกษาใช้ความคิด เพื่อตัวของเขาเอง และสนับสนุนให้นักศึกษาคิด โดยยกตัวอย่างเปรียบเทียบให้ดูของจริง

O'sher & Parsons (1979) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิด การเรียนรู้ และไม่ส่งเสริมการเรียนรู้ของอาจารย์ ที่ทำการสอนภาคปฏิบัติโดยให้นักศึกษาและ อาจารย์เป็นผู้เสนอข้อคิดเห็น ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมต่างๆ คือ ทั้งอาจารย์และนักศึกษามีความ เห็นตรงกันว่า พฤติกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ คือ การวางแผนเพื่อการฝึกปฏิบัติงาน ของนักศึกษา การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน การกระตุ้นชี้แนะนักศึกษาในทางบวกและชี้แนะใน ส่วนที่นักศึกษาควรจะได้เรียนรู้ มีความจริงใจกับนักศึกษา และการเป็นแบบอย่างที่ดี

Thompkins (1989) ได้ศึกษาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาตามการรับรู้ของนักศึกษาคิดว่า พบว่าสิ่งแวดล้อมที่ดึงดูดใจนักศึกษาได้แก่ การให้ความสนใจรายบุคคล นักศึกษาเข้าหาอาจารย์ได้ง่าย การสอนเป็นกลุ่มขนาดเล็ก ไม่สอนนอกเวลา มีบรรยากาศสนับสนุนการศึกษา มีบริการให้คำปรึกษา และโปรแกรมการศึกษาพยาบาลที่น่าเชื่อถือ

Pardo (1991) ได้ศึกษารูปแบบการสอนของอาจารย์ในคลินิก พบว่ามีกิจกรรม 3 ประเภท คือ การสอน การเป็นแบบอย่างที่ดี และการเอาใจใส่ โดยมุ่งหวังให้นักศึกษามีการแสดงออกที่เหมาะสมต่อการเป็นผู้มีความรู้ มีระเบียบวินัยและทักษะในการทำงาน

Heims (1991) ได้สำรวจความคาดหวังของนักศึกษาศาสนาต่อการชี้แนะของอาจารย์ โดยศึกษาจากกิจกรรม การชี้แนะของอาจารย์ที่สำคัญ คือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตัดสินใจเชิงวิชาชีพ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ การแนะนำ การสนับสนุน การคิดเชิงสร้างสรรค์และการ

สนับสนุนให้มีการทดลองทำ พบว่า การแนะนำของอาจารย์ การตัดสินใจเชิงวิชาชีพและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังของนักศึกษา ส่วนด้านอื่นพบว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ นักศึกษายังแสดงความเห็นว่า ปัญหาการฝึกภาคปฏิบัติส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับอาจารย์

Yollman (1992) ได้ทำวิจัยเชิงคุณภาพเรื่อง บทบาทอาจารย์พยาบาลในหอผู้ป่วยโดยศึกษาองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการเรียนรู้ และอาจารย์มีวิธีการจัดการกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้อย่างไร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า อาจารย์จะต้องดำเนินกิจกรรม 5 ประการ ได้แก่ การบอกหรือแนะนำในสิ่งที่นักศึกษาต้องปฏิบัติในหอผู้ป่วย การเตรียมหอผู้ป่วยเพื่อรับนักศึกษาเข้าปฏิบัติงาน การเตรียมนักศึกษาในเรื่องประสบการณ์ในหอผู้ป่วย การสอนวิธีปฏิบัติการพยาบาลและการประเมินตรวจสอบกิจกรรมนั้นๆ ทั้งนี้อาจารย์จะต้องปฏิบัติงานภายใต้ 4 บทบาท คือ อาจารย์ ผู้ฝึกหัดการปฏิบัติการพยาบาลแก่นักศึกษา (coach) บทบาทในการให้คำแนะนำหรือให้ความช่วยเหลือ (consultant) บทบาทเป็นผู้ร่วมงานหรือเป็นเพื่อน (colleague) และบทบาทให้คำปรึกษา (counsellor)

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะการสอนและการเรียนของคณะฯ ผลการวิจัยปรากฏว่า 97.14 % จากการวิเคราะห์วิธีการสอนตามความต้องการของอาจารย์พบว่าอาจารย์ต้องการสอนให้นักศึกษาได้เรียนรู้แบบค้นพบด้วยตนเอง 63.07 % นักศึกษาต้องการเรียนรู้แบบค้นพบด้วยตนเอง อาจารย์จึงควรจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ไว้ให้พร้อมเพื่อให้ นักศึกษาทำการศึกษาดด้วยตนเอง นักศึกษาต้องการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากห้องสมุดและแหล่งค้นคว้าความรู้อื่น ๆ ต้องการร่วมวางแผนและวัตถุประสงค์การเรียนร่วมกับอาจารย์ อาจารย์มีความต้องการลักษณะการสอนสอดคล้องกับลักษณะการเรียนของนักศึกษา คือ แบบค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้นจึงควรจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

<p>1. ภูมิหลัง ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> - อายุ - ระดับการศึกษา - ประสบการณ์ด้านการสอน <p>2. ความศรัทธาในศักยภาพบุคคล</p>	<p>สมรรถนะของอาจารย์ ในการจัดการเรียนการสอน ในคลินิกที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ด้วยตนเอง</p> <hr/> <p>1. การเตรียมการเพื่อการเรียนรู้ 2. การสนับสนุนการเรียนรู้ 3. การร่วมกันเรียนรู้ 4. การส่งเสริมพัฒนาการ ในฐานะบุคคล</p>
--	--